

**לאומי | דין וחשבון של הדירקטוריון
והנהלה
31.03.2019**

בנק לאומי לישראל בע"מ וחברות מוחזקות שלו
תמצית דוח כספי ליום 31 במרס 2019
תוכן העניינים

עמוד

דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה

א. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה

5	מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים
7	מידע צופה פני עתיד בדוח הדירקטוריון והנהלה

ב. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי

8	מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים
11	שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים
11	התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר
20	המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון
31	מגזרי פעילות
36	חברות מוחזקות עיקריות

ג. סקירת הסיכונים

37	החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם
37	סיכוני אשראי
56	סיכוני שוק
60	סיכון הנזילות
60	סיכונים תפעוליים
61	סיכונים אחרים

ד. מדיניות ואומדנים חשבונאיים קריטיים, בקורות ונהלים

64	מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים
65	בקורות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי
66	דירקטוריון

67	Certification הצהרה
דוחות כספיים	
70	דוח סקירת רואי החשבון המבקרים המשותפים
71	דוח רווח והפסד - מאוחד
72	דוח על הרווח הכולל - מאוחד
73	מאזן - מאוחד
74	דוח על השינויים בהון העצמי - מאוחד
76	דוח על תזרימי מזומנים - מאוחד
79	פירוט הביאורים לדוחות הכספיים - מאוחדים
ממשל תאגידי, פרטים נוספים ונספחים	
א. ממשל תאגידי	
186	שינויים בדירקטוריון
186	המבקרת הפנימית
ב. פרטים נוספים	
186	השליטה בבנק
187	מינויים ופרישות ומבנה ארגוני
187	הסכמים מהותיים
188	חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית
190	דירוג אשראי
ג. נספחים	
191	שיעורי הכנסה והוצאה

דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה

דוח הדירקטוריון נערך בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים. הכללים שיושמו בעריכת דוחות הביניים הינם עקביים לכללים ששימשו בעריכת הדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2018. יש לעיין בדוחות אלה ביחד עם [הדוח השנתי של 2018](#).

מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים

להלן מדדי ביצוע עיקריים (ב-%)

ליום 31 במרס	ליום 31 בדצמבר	
2019	2018	2018
מדדי ביצוע עיקריים:		
תשואה להון ^(א)	12.7	9.0
תשואה לנכסים ממוצעים ^{(ג)(ה)}	0.96	0.65
יחס הון עצמי רובד 1	11.65	11.11
יחס מינוף	7.32	6.89
יחס כיסוי נזילות	129	122
יחס הכנסות ^(ב) לנכסים ממוצעים ^{(ג)(ה)}	3.26	2.79
יחס יעילות	53.0	63.8
יחס הכנסות ריבית, נטו לנכסים ממוצעים ^{(ג)(ה)}	1.87	1.80
יחס עמלות לנכסים ממוצעים ^{(ג)(ה)}	0.71	0.92
מדדי ביצוע נוספים:		
ההון הכולל לרכיבי סיכון ^(א)	15.07	14.32
הון (לא כולל זכויות שאינן מקנות שליטה) למאזן	7.9	7.4
שיעור הפרשה למס מהרווח לפני מיסים	35.5	26.4
הוצאות בגין הפסדי אשראי מתוך היתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)	(0.03)	0.19
מזה: הוצאות בגין הפרשה קבוצתית מתוך היתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)	0.15	0.29
הכנסות ריבית נטו, ליתרה ממוצעת של נכסים נושאי ריבית (NIM) ^(ג)	2.08	2.00
סך כל ההכנסות לסך כל הנכסים בניהול הקבוצה ^{(ב)(ג)(ד)}	0.98	0.90
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות לסך כל הנכסים בניהול הקבוצה ^{(ג)(ד)}	0.52	0.57
מדדי איכות אשראי עיקריים:		
שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין האשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור ^(א)	1.33	1.39
שיעור אשראי לציבור פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר מיתרת האשראי לציבור ^(א)	1.21	1.46
שיעור מחיקות חשבונאיות נטו מאשראי ממוצע לציבור ^(א)	(0.02)	(0.01)

(א) הון - בתוספת זכויות שאינן מקנות שליטה והתאמות שונות.

(ב) סך כל ההכנסות - הכנסות ריבית נטו והכנסות שאינן מריבית.

(ג) על בסיס שנתי.

(ד) כולל פעילות חוץ מאזנית.

(ה) הנכסים הממוצעים הינם סך הנכסים המאזניים המניבים והאחרים.

(ו) כולל יתרות ששוווגו כנכסים והתחייבויות מוחזקים למכירה במספרי השוואה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת ובאור 136. בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

להלן נתונים עיקריים מדוח רווח והפסד:

לשנה שנסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס	
2018	2018	2019
במיליוני ש"ח		
3,257	730	1,092
8,890	2,006	2,120
519	130	(18)
4,871	1,092	1,555
4,121	1,023	809
8,337	1,976	1,946
4,544	1,068	1,136
רווח נקי למניה המיוחס לבעלי מניות הבנק (בש"ח):		
2.15	0.48	0.73
רווח נקי בסיסי ומדולל		

להלן נתונים עיקריים מהמאזן:

ליום 31 בדצמבר	ליום 31 במרס	
(N) 2018	(N) 2018	2019
במיליוני ש"ח		
460,657	450,568	456,198
81,419	73,376	76,580
74,571	80,061	79,553
271,173	263,331	277,057
424,496	416,617	419,777
364,591	362,479	363,587
5,210	3,077	4,631
17,798	15,603	20,951
35,305	33,565	35,940

(א) ללא יתרות לאומי קארד אשר בשנת 2018 מסווגות כנכסים והתחייבויות מוחזקים למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 136. בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.](#)

מידע צופה פני עתיד בדוח הדיקטוריון וההנהלה

דוח הדיקטוריון וההנהלה כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע והערכות המתייחסים לעתיד, המוגדרים בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 (להלן - החוק) כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

מידע צופה פני עתיד מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים כגון "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "צפוי", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשפיע" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

מידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח הדיקטוריון וההנהלה ונסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות שאמנם תחזיות אלה תתממשנה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בזהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי ודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה. האמור אינו גורע מחובות הדיווח של הבנק על פי כל דין.

מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים

התפתחויות עיקריות במשק¹

ברבעון הראשון של השנה צמח המשק הישראלי בקצב שנתי של כ-5.2% במונחים ריאליים, בהשוואה לרבעון האחרון של שנת 2018. יש לציין שהצמיחה המהירה ברבעון הראשון של השנה הושפעה במידה רבה מהיקף מוגבר של יבוא כלי רכב (לצריכה ולהשקעה), דרך מנגנון המיסוי. התוצר ללא מיסים נטו על יבוא (כולומר בנטרול ההשפעה של יבוא כלי רכב) צמח בקצב מתון יותר של 3.7% (במונחים שנתיים).

המשק העולמי

בחודש אפריל 2019, עדכנה קרן המטבע הבינלאומית (IMF), את התחזיות להתפתחות הצמיחה בעולם בשנת 2019. על פי התחזיות המעודכנות, המשק העולמי אשר התרחב בשנת 2018 בכ-3.6%, במונחים ריאליים, צפוי לצמוח, על פי התחזית הנוכחית, בכ-3.3% בשנת 2019, עדכון כלפי מטה של 0.2 נקודות האחוז. הצמיחה החזויה בארה"ב לשנת 2019 צפויה להסתכם בכ-2.3% לעומת כ-2.9% בשנה שחלפה. באזור גוש האירו צפויה צמיחה של כ-1.3% ב-2019 לעומת כ-1.8% ב-2018. המשמעות של עדכון התחזיות הללו היא הערכה כי צפויה האטה בצמיחה במרבית אזורי הסחר המרכזיים של המשק הישראלי.

תקציב המדינה ומינו

בשלושת החודשים הראשונים של השנה, הסתכם הגירעון בתקציב המדינה בכ-9.3 מיליארד ש"ח לעומת גירעון בהיקף של כ-2.1 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. יעד הגירעון לשנת 2019 כולה מסתכם בכ-40.2 מיליארד ש"ח שהם כ-2.9% כאשר הגירעון המצטבר ב-12 החודשים האחרונים אשר הסתיימו במרס 2019 הסתכם בכ-3.4% תוצר.

בחודש ינואר 2019, הגיש שר האוצר לממשלה עדכון של תחזיות ההכנסות וההוצאות הצפויות לשנת 2019 המביאות לתחזית לגירעון בהיקף של 3.6% תוצר בשנה הקרובה (כ-50 מיליארד ש"ח). משמעות הדבר היא חריגה של 0.7% תוצר ביחס לתקרת הגרעון המותרת בחוק, אשר ככל שתתממש במהלך השנה, תצריך התאמות שונות לצורך שמירה על היציבות הפיסקלית.

סחר חוץ ותנועות הון

הגירעון המסחרי של ישראל הסתכם ברבעון הראשון של השנה, בכ-5.2 מיליארד דולר, בהשוואה לגירעון של כ-4.4 מיליארד דולר שהיה בתקופה המקבילה בשנת 2018. העלייה בגירעון המסחרי מקורה בעליה משמעותית ביבוא, בפרט התרחבות ביבוא מוצרי צריכה וחומרי גלם, לעומת ירידה ביצוא הסחורות.

בחודשיים הראשונים של השנה, הסתכמו ההשקעות הישירות בישראל של תושבי חוץ, דרך המערכת הבנקאית, בכ-1.3 מיליארד דולר ואילו ההשקעות הפיננסיות בניירות ערך סחירים של תושבי חוץ בישראל הסתכמו בכ-3.3 מיליארד דולר. לעומת זאת, היקף ההשקעות של תושבי ישראל בחו"ל (ההשקעות הישירות באמצעות הבנקים בישראל וההשקעות הפיננסיות בניירות ערך סחירים) הסתכם בכ-0.1 מיליארד דולר בלבד, כך שהיקף ההשקעות הנכנסות לישראל היה גבוה מהיקף ההשקעות היוצאות במט"ח.

שער החליפין ויתרות המט"ח

בשלושת החודשים הראשונים של השנה, יוסיף השקל ביחס לדולר בשיעור של כ-3.1% וביחס לאירו הוא יוסיף בשיעור של כ-5.0%. יתרות מטבע החוץ בבנק ישראל עמדו בסוף חודש מרס 2019, על כ-118.2 מיליארד דולר, בהשוואה לכ-115.3 מיליארד דולר בסוף חודש דצמבר 2018.

במהלך הרבעון הראשון של השנה, רכש בנק ישראל מט"ח בהיקף מזערי של כ-32 מיליון דולר.

אינפלציה ומדיניות מוניטרית

מדד המחירים לצרכן (המדד "בגין") עלה ברבעון הראשון של השנה ב-0.5% ואילו ב-12 החודשים האחרונים המסתיימים במרס 2019 הסתכמה עלייתו ב-1.4%, שיעור המצוי מעט מעל לגבול התחתון של יעד יציבות המחירים (3%-1%) אותו קבעה הממשלה.

מדד המחירים לצרכן ("הידוע") ירד ברבעון הראשון של השנה ב-0.3%.

במהלך הרבעון הראשון של השנה לא חל שינוי בריבית בנק ישראל והיא עומדת על 0.25%. בהחלטת הריבית מה-8 באפריל 2019, גם כן לא חל שינוי בריבית. המלל של ההודעה, בהקשר של "הכוונה קדימה" (forward guidance), נותר דומה לזה של ההחלטה הקודמת מחודש פברואר 2019 ("הוועדה מעריכה שתוואי העלאת הריבית בעתיד יהיה הדרגתי וזהיר, באופן שיתמוך בתהליך שבסופו האינפלציה תתייצב בסביבת מרכז תחום היעד, ובפעילות הכלכלית").

¹ מקורות הנתונים: פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בנק ישראל, משרד האוצר, הבורסה לניירות ערך.

שוק ההון הישראלי

מדד המניות וניירות הערך הניתנים להמרה עלה ברבעון הראשון של שנת 2019 בכ-6.6% לאחר ירידות שערים של כ-3.9% בשנת 2018. זאת, על רקע עליות שערים בבורסות בעולם ובפרט, בארה"ב.

מחזור המסחר היומי הממוצע של המניות וניירות הערך הניתנים להמרה ברבעון הראשון של השנה ירד בשיעור של כ-27.9% בהשוואה לממוצע 2018 והסתכם בכ-1.149 מיליארד ש"ח.

שוק אגרות החוב הממשלתיות התאפיין ברבעון הראשון של השנה בעליות שערים. מדד אגרות החוב הממשלתיות צמודות המדד עלה בשיעור של כ-3.5% ואילו מדד אגרות החוב הממשלתיות הלא-צמודות עלה בשיעור של כ-2.3%.

במדד אגרות החוב הלא-ממשלתיות (אג"ח חברות) צמודות המדד, נרשמו עליות שערים של כ-4.0% בחודשים ינואר-מרס 2019, לאחר ירידות שערים של כ-0.8% בשנת 2018.

הנכסים הכספיים שבידי הציבור

שווי תיק הנכסים הכספיים שבידי הציבור הסתכם בסוף חודש פברואר 2019 בכ-3,785 מיליארד ש"ח, עליה של כ-2.4% בהשוואה לחודש דצמבר 2018. משקל המניות (בארץ ובחו"ל) בתיק הנכסים הכספיים של הציבור הישראלי הגיע בסוף חודש פברואר 2019 לכ-23.1% לעומת כ-22.5% בסוף חודש דצמבר 2018.

שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות (להלן - "הרווח הנקי") ברבעון הראשון של שנת 2019 (להלן - "התקופה המדווחת") הסתכם לסך של כ-1,092 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של כ-730 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

התשואה להון בתקופה המדווחת עמדה על שיעור של כ-12.7% בהשוואה לכ-9.0% ברבעון הראשון אשתקד.

התשואה להון ברבעון הראשון של השנה בנטרול השפעת מכירת לאומי קארד עמדה על שיעור של 10.1%, התשואה ברבעון המקביל אשתקד, בנטרול השפעת לאומי קארד על תוצאות הרבעון, עמדה על שיעור של 8.6%. לפרטים נוספים ראה [עמוד 12 בדוח הדיסקטוריון](#) (להלן - "נתוני פרופורמה ללא לאומי קארד").

יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון עמד ליום 31 במרס 2019 על שיעור של 11.65%. יחס ההון כולל ליום 31 במרס 2019 עמד על שיעור של 15.07%.

ביום 26 במאי 2019 אישר דירקטוריון הבנק חלוקת דיבידנד בגובה של 40% מהרווח הנקי של הרבעון הראשון של שנת 2019. סכום הדיבידנד שאושר לרבעון הסתכם לסך של כ-437 מיליון ש"ח. בנוסף, אישר דירקטוריון הבנק תכנית רכישה עצמית של מניות הבנק בהיקף כולל של עד 700 מיליון ש"ח, בהתאם למנגנון נמל מבטחים שפרסמה רשות ניירות ערך והוראת ניהול בנקאי תקין מס' 332. לפרטים נוספים ראה פרק [ההון והלימות ההון](#).

הכנסות הריבית נטו ברבעון הראשון של שנת 2019 בהתייחס לנתוני פרופורמה ללא לאומי קארד בתקופה המקבילה אשתקד עלו בכ-183 מיליון ש"ח, גידול בשיעור של כ-9.4% בהתייחס לנתוני פרופורמה ללא לאומי קארד בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול בהכנסות הריבית נטו נובע מעליה בפערי הריבית, מגידול ביתרה הממוצעת של אשראי לציבור ופיקדונות בבנקים.

הוצאות בגין הפסדי אשראי לרבעון הראשון של שנת 2019 משקפות שיעור הוצאה שלילי (הכנסות) של כ-0.03% מהאשראי לציבור נטו לעומת שיעור הוצאה של 0.15% ברבעון המקביל אשתקד בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד. שיעור ההוצאה הנמוך ברבעון הראשון השנה נובע בעיקר מגביות בגין חובות שנמחקו בשנים קודמות.

הכנסות מימון שאינן מריבית ברבעון הראשון של שנת 2019 הסתכמו לסך של כ-665 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 51 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הכנסות אלה הושפעו מרווח ממכירת לאומי קארד (לפני השפעת מס) בסך של 314 מיליון ש"ח, ומתיסוף בשער החליפין של השקל מול הדולר, בהשוואה לפיחות מול הדולר והליש"ט בתקופה המקבילה אשתקד.

הכנסות אחרות הסתכמו לסך של 81 מיליון ש"ח בהשוואה ל-18 מיליון ש"ח. עיקר הגידול מקורו ברווח ממכירת מבנים.

העמלות התפעוליות והאחרות ירדו ברבעון הראשון של שנת 2019 בהתייחס לנתוני פרופורמה ללא לאומי קארד בתקופה המקבילה אשתקד בכ-17 מיליון ש"ח. עיקר הירידה הינה מעמלות בגין פעילות בניירות ערך ומעמלות הפצת מוצרים פיננסיים.

ההוצאות התפעוליות והאחרות עלו ברבעון הראשון של שנת 2019 בהתייחס לנתוני פרופורמה ללא לאומי קארד בתקופה המקבילה אשתקד בסך של כ-141 מיליון ש"ח, גידול בשיעור של 7.8%. עיקר הגידול מקורו בהפרשה לבונוס, על רקע התשואה הגבוהה.

חלקו של התאגיד בחברות כלולות לאחר מס ברבעון הראשון של השנה הסתכם בהפסדים של 24 מיליון ש"ח, בעיקר על רקע הפרשות לירידת ערך בגין השקעה בחברה כלולה.

הרווח הבסיסי הנקי למניה המיוחס לבעלי המניות בתקופה המדווחת הסתכם לכ-0.73 ש"ח לעומת 0.48 ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר

להלן השינוי ברווח הנקי ברבעון הראשון של 2019 לעומת התקופה המקבילה אשתקד:

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס				
	2019	2018	השינוי	באחוזים
	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	באחוזים
הכנסות ריבית, נטו	2,120	2,006	114	5.7
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	(18)	130	(148)	-
הכנסות שאינן מריבית	1,555	1,092	463	42.4
הוצאות תפעוליות ואחרות	1,946	1,976	(30)	(1.5)
רווח לפני מיסים	1,747	992	755	76.1
הפרשה למס	621	262	359	+
רווח לאחר מס	1,126	730	396	54.2
חלק הבנק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות	(24)	10	(34)	-
רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	(10)	(10)	-	-
רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק	1,092	730	362	49.6
תשואה להון (באחוזים)	12.7	9.0		
רווח בסיסי למניה (בש"ח)	0.73	0.48		

להלן התפתחות הרווח הנקי לפי רבעונים:

	2019	2018			
	רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון
	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח
הכנסות ריבית, נטו	2,120	2,274	2,196	2,414	2,006
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	(18)	205	198	(14)	130
הכנסות שאינן מריבית	1,555	1,147	1,483	1,149	1,092
הוצאות תפעוליות ואחרות	1,946	2,183	2,045	2,133	1,976
רווח לפני מיסים	1,747	1,033	1,436	1,444	992
הפרשה למס	621	321	515	521	262
רווח לאחר מס	1,126	712	921	923	730
חלק הבנק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות	(24)	(11)	35	2	10
רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	(10)	(13)	(20)	(22)	(10)
רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק	1,092	688	936	903	730
תשואה להון (באחוזים)	12.7	8.1	11.2	11.1	9.0
רווח בסיסי למניה (בש"ח)	0.73	0.46	0.62	0.59	0.48

לאומי קארד

בהתאם להוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל ולאחר בחינת החלופות השונות, ובתום תהליך למכירת החזקות הבנק בחברה, נחתם ביום 28 ביולי 2018 הסכם בין הבנק ועזריאלי לבין Warburg Pincus Financial Holdings (Israel LTD.), תאגיד בשליטת קרן ההשקעות Warburg Pincus, למכירת מלוא החזקות המוכרים בלאומי קארד. ביום 25 בפברואר 2019, הושלמה עסקת המכירה, לאחר שהתקיימו התנאים המתלים לעסקה.

להלן דוח רווח והפסד נתוני פרופורמה מאוחד ללא השפעת לאומי קארד^(א)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס	
2018	2018	2019
במיליוני ש"ח		
11,030	2,352	2,679
הכנסות ריבית		
2,447	415	559
הוצאות ריבית		
8,583	1,937	2,120
הכנסות ריבית, נטו		
403	101	(18)
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי		
8,180	1,836	2,138
הכנסות ריבית, נטו לאחר הוצאות בגין הפסדי אשראי		
הכנסות שאינן מריבית		
684	51	665 ^(ב)
הכנסות מימון שאינן מריבית		
3,304	826	809
עמלות		
68	18	81
הכנסות אחרות		
4,056	895	1,555
סך כל ההכנסות שאינן מריבית		
הוצאות תפעוליות ואחרות		
4,245	999	1,136
משכורות והוצאות נלוות		
1,495	373	375
אחזקה ופחת בניינים וציוד		
1,904	433	435
הוצאות אחרות		
7,644	1,805	1,946
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות		
4,592	926	1,747
רווח לפני מיסים		
1,504	239	(621)
הפרשה למיסים על הרווח		
3,088	687	1,126
רווח לאחר מיסים		
30	9	(24)
חלקו של התאגיד הבנקאי ברווחים של חברות כלולות לאחר מס		
158	34	-
השפעת לאומי קארד על התוצאות		
3,276	730	1,102
לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה		
(19)	-	(10)
המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה		
3,257	730	1,092
המיוחס לבעלי מניות הבנק		

(א) לא כולל קיזוז עסקאות בינחברתיות בין הבנק ללאומי קארד.

(ב) כולל רווח ממכירת לאומי קארד בסך 314 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס).

למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [חברות מוחזקות עיקריות, לאומי קארד וביאור 36](#). בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.

הכנסות ריבית, נטו

הכנסות הריבית, נטו של קבוצת לאומי הסתכמו ברבעון הראשון של השנה ב-2,120 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-2,006 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של 5.7%. בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד הכנסות הריבית נטו ברבעון הראשון של שנת 2019 עלו בכ-183 מיליון ש"ח בהשוואה לאשתקד, גידול בשיעור של כ-9.5%. הגידול בהכנסות הריבית, נטו נובע מעליה בפערי הריבית, מגידול ביתרה הממוצעת של אשראי לציבור ופיקדונות בבנקים. בנוסף, התוצאות ברבעון הראשון של השנה הושפעו לרעה מהמדד בסך של כ-49 מיליון ש"ח לעומת השפעה לרעה של כ-74 מיליון ש"ח ברבעון המקביל אשתקד. המדד הן לרבעון הראשון של השנה והן לרבעון המקביל אשתקד היה שלילי בשיעור של 0.3%.

היחס של הכנסות ריבית, נטו ליתרה הממוצעת של נכסים נושאי ריבית (התשוואה נטו על נכסים נושאי ריבית) ברבעון הראשון של השנה הינו 2.08% לעומת 2.00% בתקופה המקבילה אשתקד. בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד היחס בתקופה המקבילה אשתקד הינו 1.95%.

פער הריבית הכולל בתקופה המדווחת הינו 1.88% לעומת פער של 1.84% בתקופה המקבילה אשתקד.

להלן נתונים על פערי הריבית בחלוקה למגזרים:

במגזר המדדי פער הריבית בתקופה המדווחת עמד על שיעור של 0.76% לעומת 0.37% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר המט"ח פער הריבית 0.91% לעומת 0.83% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר השקלי הלא צמוד פער הריבית 2.21% לעומת 2.15% בתקופה המקבילה אשתקד.

למידע נוסף בנוגע להכנסות והוצאות ריבית ראה נספח 1 - [שיעורי הכנסות והוצאות וניתוח השינויים בהכנסות והוצאות ריבית](#).

הוצאות בגין הפסדי אשראי

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס			
	2019	2018	השינוי
	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח
הכנסה פרטנית בגין הפסדי אשראי	(124)	(64)	(60)
הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי	106	194	(88)
סך כל ההוצאה (ההכנסה) בגין הפסדי אשראי	(18)	130	(148)
מזה:			
הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי	(32)	63	(95)
הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיור	1	6	(5)
הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי פרטי אחר	14	63	(49)
הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לבנקים וממשלות	(1)	(2)	1
סך כל ההוצאה (ההכנסה) בגין הפסדי אשראי	(18)	130	(148)
יחסים באחוזים: ^(א)			
שיעור ההכנסה הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור	(0.18)	(0.10)	(0.08)
שיעור ההוצאה (ההכנסה) להפסדי אשראי ברוטו מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור	(0.03)	0.19	(0.22)
שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור	(0.09)	(0.04)	(0.05)
שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור	(6.48)	(2.80)	(3.68)

(א) נתוני רבעון אשתקד ללא השפעת לאומי קארד הינם: שיעור ההכנסה הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור - (0.10), שיעור ההוצאה (ההכנסה) להפסדי אשראי ברוטו מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור - 0.15, שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור - (0.02), שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור - (1.46).

2019					2018
רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון	
במיליוני ש"ח					
(124)	(56)	-	(71)	(64)	הכנסה פרטנית בגין הפסדי אשראי
106	261	198	57	194	הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי
(18)	205	198	(14)	130	סך כל ההוצאה בגין הפסדי אשראי
מזה:					
(32)	117	126	(33)	63	הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי
1	6	9	11	6	הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיור
14	80	63	8	63	הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי פרטי אחר
(1)	2	-	-	(2)	הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לבנקים וממשלות
(18)	205	198	(14)	130	סך כל ההוצאה (הכנסה) בגין הפסדי אשראי
יחסים באחוזים:					
(0.18)	(0.09)	-	(0.11)	(0.10)	שיעור ההכנסה הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
(0.03)	0.30	0.29	(0.02)	0.19	שיעור ההוצאה (ההכנסה) להפסדי אשראי ברוטו מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
(0.09)	(0.08)	(0.17)	(0.09)	(0.04)	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)
(6.48)	(5.54)	(11.94)	(6.60)	(2.80)	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור ^(א)

(א) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה במספרי השוואה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

למידע נוסף בנוגע להוצאות הפסדי אשראי ראה [ביאור 6 וביאור 13](#).

הכנסות שאינן מריבית

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס					2019
השנתי					2018
במיליוני ש"ח					במיליוני ש"ח
באחוזים					במיליוני ש"ח
665	51	614	+		הכנסות מימון שאינן מריבית
809	1,023	(214)	(20.9)		עמלות ^(א)
81	18	63	+		הכנסות אחרות
1,555	1,092	463	42.4		סך הכל

(א) בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד, ירדו העמלות בסך של כ-17 מיליון ש"ח בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד

2019					2018
רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון	
במיליוני ש"ח					
665	88	454	89	51	הכנסות מימון שאינן מריבית
809	1,053	1,023	1,022	1,023	עמלות
81	6	6	38	18	הכנסות אחרות
1,555	1,147	1,483	1,149	1,092	סך הכל

משקל ההכנסות שאינן מריבית מסך כל ההכנסות (קרי, הכנסות מריבית, נטו והכנסות שאינן מריבית) ברבעון הראשון של השנה עמד על שיעור של 42.3% לעומת 35.2% בתקופה המקבילה אשתקד ו-35.4% בכל שנת 2018.

להלן פירוט הכנסות מימון שאינן מריבית:

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס			
	2019	2018	השינוי
	במיליוני ש"ח		
	במיליוני ש"ח		
באחוזים			
הכנסות (הוצאות) בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו	244	(43)	287
רווחים ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו	2	25	(23)
רווחים (הפסדים) ממכירת מניות של חברות מוחזקות ^(ב)	314	(1)	315
רווחים שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)	45	70	(25)
רווחים ודיבידנד ממניות שאינן למסחר ^(ג)	60	-	60
סך הכל	665	51	614

- (א) רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו כוללים בעיקר השפעת הפרשי שער.
 (ב) בשלושת החודשים הראשונים בשנת 2019 כולל רווח ממכירת לאומי קארד בסך של 314 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס).
 (ג) עד ליום 31 בדצמבר 2018 הוצגו כמניות זמינות למכירה.

2019				
2018				
רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון
במיליוני ש"ח				
הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו	244	(70)	290	61
רווחים (הפסדים) ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו	2	(3)	(21)	(11)
רווחים (הפסדים) ממכירת מניות של חברות מוחזקות ^(ב)	314	96	121	7
רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)	45	5	(16)	1
רווחים ודיבידנד ממניות שאינן למסחר ^(ג)	60	60	80	31
סך הכל	665	88	454	89

- (א) רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו כוללים גם השפעת הפרשי שער.
 (ב) ברבעון שלישי 2018 כולל רווח ממכירת אבגול תעשיות בסך של כ-121 מיליון ש"ח ורווח ממכירת מניות הבורסה בסך של כ-47 מיליון ש"ח.
 (ג) עד ליום 31 בדצמבר 2018 הוצגו כמניות זמינות למכירה.

להלן פירוט העמלות:

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס				
	2019	2018	השינוי	
	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	באחוזים
ניהול חשבון	175	179	(4)	(2.2)
פעילות בניירות ערך ובמכשירים נגזרים מסוימים	160	168	(8)	(4.8)
כרטיסי אשראי ^(א)	76	268	(192)	(71.6)
טיפול באשראי	55	46	9	19.6
עמלות הפצת מוצרים פיננסיים	70	80	(10)	(12.5)
הפרשי המרה	91	94	(3)	(3.2)
עמלות מעסקי מימון	104	109	(5)	(4.6)
עמלות אחרות	78	79	(1)	(1.3)
סך כל העמלות ^(ב)	809	1,023	(214)	(20.9)

(א) בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד עלו עמלות כרטיסי האשראי בסך של כ-5 מיליון ש"ח בהשוואה לרבעון מקביל אשתקד.
(ב) בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד, ירדו העמלות בסך של כ-17 מיליון ש"ח בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד.

2019				
רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון
במיליוני ש"ח				
175	188	174	175	179
160	149	155	166	168
76	286	299	276	268
55	51	42	47	46
70	78	79	79	80
91	91	89	87	94
104	128	107	110	109
78	82	78	82	79
809	1,053	1,023	1,022	1,023

להלן פירוט ההכנסות האחרות:

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס				
	2019	2018	השינוי	
	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	באחוזים
רווחים מיעודה לפיצויים	8	3	5	+
הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וצידוד	73	15	58	+
סך הכל	81	18	63	+

2019					2018
רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון	רבעון ראשון
במיליוני ש"ח					
8	(7)	6	6	3	רווחים (הפסדים) מיעודה לפיצויים
73	13	-	32	15	הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וציוד
81	6	6	38	18	סך הכל

הוצאות תפעוליות ואחרות

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס					השינוי
2019					2018
במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח
1,136	1,068	68	6.4	באחוזים	משכורות והוצאות נלוות ^(א)
148	160	(12)	(7.5)	פחת והפחתות	הוצאות אחזקת בניינים וציוד
227	251	(24)	(9.6)	הוצאות אחרות	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
435	497	(62)	(12.5)	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	1,946
1,946	1,976	(30)	(1.5)		

(א) בהתייחס לנתוני הפרופורמה ללא לאומי קארד עלו המשכורות וההוצאות הנלוות בסך של כ-137 מיליון ש"ח בהשוואה לרבעון מקביל אשתקד.

2019					2018
רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון	רבעון ראשון
במיליוני ש"ח					
1,136	1,132	1,119	1,225	1,068	משכורות והוצאות נלוות
148	146	139	126	160	פחת והפחתות
227	256	241	250	251	הוצאות אחזקת בניינים וציוד
435	649	546	532	497	הוצאות אחרות
1,946	2,183	2,045	2,133	1,976	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות

ההוצאות התפעוליות מהוות 53.0% מסך כל ההכנסות לעומת 63.8% בתקופה המקבילה אשתקד ו-60.6% בכל שנת 2018. בנטרול ההשפעה ממכירת לאומי קארד ובהתייחס לנתוני הפרופורמה יחס היעילות הוא 57.9% לעומת 63.7% ברבעון ראשון 2018 ו-60.5% בכל שנת 2018.

סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות (במונחים שנתיים) מהווה 1.72% מסך כל המאזן, לעומת 1.77% בתקופה המקבילה אשתקד ולעומת 1.81% בכל שנת 2018.

הוצאות שכר

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס				
	2019	2018	השינוי	
	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	באחוזים
שכר ונלוות	1,055	979	76	7.8
הוצאות פנסיה, פיצויים ופרישה	81	89	(8)	(9.0)
סך הכל הוצאות שכר	1,136	1,068	68	6.4

העליה בהוצאות השכר ברבעון הראשון של השנה בהשוואה לרבעון המקביל אשתקד הינה בעיקר על רקע הפרשות למענק תשואה.

	2019	2018		
רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון
במיליוני ש"ח				
שכר ונלוות	1,055	1,055	1,028	1,134
הוצאות פנסיה, פיצויים ופרישה	81	77	91	91
סך הכל הוצאות שכר	1,136	1,132	1,119	1,225

המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון

המאזן של קבוצת לאומי הסתכם ב-31 במרס 2019 ב-456.2 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-460.7 מיליון ש"ח לסוף 2018 - קיטון של 1.0%, ובהשוואה למרס 2018 גידול של 1.2%.

ערך הנכסים הנקובים במטבע חוץ והצמודים למטבע חוץ מסך מאזן הקבוצה הינו כ-95.9 מיליארד ש"ח, כ-21.0% מסך הנכסים. ברבעון הראשון של 2019 יוסף השקל ביחס לדולר של ארה"ב ב-3.1%, יוסף ביחס לאירו ב-5.0% ויוסף ביחס לליש"ט ב-1.3%. השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ תרם לירידה בשיעור של כ-0.7% בסך כל המאזן של הקבוצה.

סך כל הנכסים בניהול הקבוצה - סך כל המאזן וכן תיקי ניירות ערך של הלקוחות וקופות גמל וקרנות השתלמות לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי וניהול פיקדון, מסתכמים בכ-1,496 מיליארד ש"ח, בהשוואה לסך של כ-1,434 מיליארד ש"ח בסוף 2018.

1. להלן ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים:

	31 במרס	31 בדצמבר	השינוי	
	2019	2018 ^(א)	מדצמבר 2018	מרס 2018
	במיליוני ש"ח באחוזים			
סך כל המאזן	456,198	460,657	(1.0)	1.2
מזומנים ופיקדונות בבנקים	76,580	81,419	(5.9)	4.4
ניירות ערך	79,553	74,571	6.7	(0.6)
אשראי לציבור, נטו	277,057	271,173	2.2	5.2
בניינים וציוד	2,863	2,853	0.4	3.7
פיקדונות הציבור	363,587	364,591	(0.3)	0.3
פיקדונות מבנקים	4,631	5,210	(11.1)	50.5
אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים	20,951	17,798	17.7	34.3
הון המיוחס לבעלי מניות הבנק	35,940	35,305	1.8	7.1

(א) ללא יתרות לאומי קארד אשר בשנת 2018 מסווגות כנכסים והתחייבויות מוחזקים למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וכיאר 136 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

2. להלן התפתחות בסעיפים חוץ מאזניים עיקריים:

	31 במרס	31 בדצמבר	השינוי	
	2019	2018	מדצמבר 2018	מרס 2018
	במיליוני ש"ח באחוזים			
אשראי תעודות, נטו	1,440	1,359	6.0	(9.4)
ערבויות להבטחת אשראי, נטו	5,120	5,143	(0.4)	(5.8)
ערבויות לרוכשי דירות, נטו	18,774	18,655	0.6	(2.5)
ערבויות והתחייבויות אחרות, נטו	16,139	16,231	(0.6)	5.2
מכשירים נגזרים ^(א)	739,033	737,779	0.2	(2.1)
אופציות מכל הסוגים	222,423	208,519	6.7	78.7

(א) כולל עסקאות "פרוורד", חוזי החלפות פיננסיות, swaps, futures ונגזרי אשראי. למידע נוסף ראה [כיאר 11](#).

האשראי לציבור, נטו

האשראי לציבור נטו בקבוצת לאומי, הסתכם ב-31 במרס 2019 לסך של כ-277.1 מיליארד ש"ח לעומת 271.2 מיליארד ש"ח בסוף 2018, גידול בשיעור של 2.2%. חלק מהותי מהגידול מקורו במתן אשראי ללאומי קארד במהלך הרבעון הראשון של השנה.

יצוין כי השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ תרם לירידה בשיעור של 0.5% בסך האשראי לציבור, כך שבנטרול השפעת השינוי בשערי החליפין גדל האשראי בשיעור של 2.7% ביחס ליום 31 בדצמבר 2018.

בנוסף לאשראי לציבור משקיעה הקבוצה בניירות ערך של חברות המסתכמים ב-31 במרס 2019 ב-16,667 מיליון ש"ח בהשוואה ל-17,426 מיליון ש"ח בסוף 2018, והמגלמים גם כן סיכוני אשראי.

להלן התפתחות האשראי לציבור, לאחר הפרשה להפסדי אשראי לפי ענפי משק עיקריים^(א):

שינוי ללא השפעת הפרשי שער	31 במרס		31 בדצמבר		השינוי	במיליוני ש"ח	באחוזים
	2019	2018	2019	2018			
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	80,877	80,411	466	0.6	0.6		
אנשים פרטיים - אחר	28,593	28,736	(143)	(0.4)	(0.5)		
בינוי ונדל"ן	59,781	58,657	1,124	1.9	2.6		
מסחרי	29,021	28,696	325	1.1	1.6		
תעשייה	19,803	19,112	691	3.6	4.7		
אחר	58,982	55,561	3,421	6.2	7.0		
סך הכל	277,057	271,173	5,884	2.2	2.7		

(א) הנתונים ליום 31 בדצמבר 2018 הינם ללא האשראי של לאומי קארד אשר בשנת 2018 סווג כנכס מוחזק למכירה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק **שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36. בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018**.

למידע נוסף בנוגע להתפתחות האשראי וסיכוני האשראי לפי ענפי משק ראה פרק **סיכוני אשראי**.

סיכון אשראי בעייתי

להלן סיכון אשראי בעייתי לאחר הפרשות פרטניות וקבוצתיות:

	31 במרס		31 בדצמבר		סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	חוץ מאזני	סך הכל
	2019	2018	2019	2018					
סיכון אשראי פגום, נטו	1,901	88	1,989	2,181	86	2,267			
סיכון אשראי נחות, נטו	308	43	351	297	45	342			
סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת, נטו	3,144	658	3,802	3,137	743	3,880			
בניכוי סיכון אשראי בעייתי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(א)	-	-	-	(293)	(4)	(297)			
סך הכל	5,353	789	6,142	5,322	870	6,192			

(א) למידע בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק **שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36. בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018**.

31 במרס	31 בדצמבר	
2019	2018	
במיליוני ש"ח		
סיכון אשראי בעייתי מסחרי	6,094	6,168
סיכון אשראי בעייתי קמעונאי	1,424	1,889
בניכוי סיכון אשראי בעייתי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(א)	-	(372)
סך הכל	7,518	7,685
יתרת ההפרשה להפסדי אשראי	1,376	1,568
בניכוי יתרת הפרשה להפסדי אשראי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(א)	-	(75)
אשראי בעייתי לאחר הפרשה להפסדי אשראי	6,142	6,192

(א) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36](#), בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.

למידע נוסף בנוגע לאשראי בעייתי ראה פרק [סיכונים אשראי וביאור 13](#).

סיווג מחדש של יתרות אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיר) ואשראי לעסקים קטנים

יצוין כי, בהמשך להטמעת מערכת ייעודית לטיפול בחובות בעייתיים, בוצע פיתוח לזיהוי ממוכן טוב יותר של חובות שאורגנו מחדש חלקי חובות תקינים או בעייתיים, ובעקבותיו עדכן הבנק את סכום החובות שאורגנו מחדש.

בעקבות האמור, במסגרת הביאורים לדוחות הכספיים, סווגו מחדש יתרות אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיר) ואשראי לעסקים קטנים, ליום 31 במרס 2018 מחובות לא בעייתיים לחובות בעייתיים. בגין אשראי ברוטו לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיר) סווג סך של 283 מיליון ש"ח. בגין אשראי ברוטו לעסקים קטנים סווג סך של 274 מיליון ש"ח.

בנוסף, סווגו מחדש לחובות הפגומים ברוטו בגין אשראי לאנשים פרטיים סך של 261 מיליון ש"ח ליום 31 במרס 2018 (כ-206 מיליון ש"ח סווגו מהחובות הלא בעייתיים וכ-55 מיליון ש"ח סווגו מהחובות הבעייתיים שאינם פגומים). כן סווגו לחובות פגומים ברוטו בגין אשראי לעסקים קטנים סך של 312 מיליון ש"ח ליום 31 במרס 2018 (כ-210 מיליון ש"ח סווגו מהחובות הלא בעייתיים וכ-102 מיליון ש"ח סווגו מהחובות הבעייתיים שאינם פגומים). ראה גם [ביאור 6](#).

השפעת עדכון זה על התוצאות הכספיות לתקופות המדווחות אינה מהותית.

ניירות ערך

השקעות הקבוצה בניירות ערך ב-31 במרס 2019 הסתכמו ב-79.6 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-74.6 מיליארד ש"ח בסוף 2018, גידול של 6.7%.

ניירות הערך בקבוצה מסווגים לארבע קטגוריות: ניירות ערך למסחר, מניות שאינן למסחר (2018 - מניות זמינות למכירה), אגרות חוב זמינות למכירה וניירות ערך מוחזקים לפדיון.

סיווג נייר ערך הנרכש על ידי הבנק לתיק ניירות ערך למסחר, לאגרות חוב זמינות למכירה, לניירות ערך לא למסחר (2018 - מניות זמינות למכירה) או לתיק ניירות ערך מוחזקים לפדיון מתבצע במועד רכישתו ונעשה בהתאם לכוונת הבנק לשימוש בנייר. ניירות שנרכשים לצורכי מסחר (או במטרה לגדר רכיבים אחרים של התיק למסחר), לצורכי עשיית שוק או במסגרת חדר עסקאות מסווגים לתיק ניירות ערך למסחר. ניירות הנרכשים במסגרת ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק מסווגים בתיק הזמין למכירה או כמניות שאינן למסחר (החל מיום 1 בינואר 2019). ניירות ערך הנרכשים על מנת להחזיקם עד לפדיונם מסווגים בתיק המוחזק לפדיון.

ניירות ערך למסחר מוצגים במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת נזקף לדוח רווח והפסד. אגרות חוב זמינות למכירה מוצגות במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת מוצג בסעיף נפרד בהון ברווח כולל אחר שנקרא "התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן" בניכוי המס המתייחס. החל מיום 1 בינואר 2019 מניות שאינן למסחר שיש להן שווי הוגן זמין מוצגות במאזן לפי שווי הוגן וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת מוצג בסעיף נפרד במסגרת הכנסות מימון שאינן מריבית ברווח והפסד ונקרא "רווחים מהשקעות במניות". בכל מקרה שבו קיימת ירידת ערך שהינה בעלת אופי אחר מזמני ההפרש נזקף לרווח והפסד. ניירות ערך מוחזקים לפדיון מוצגים במאזן לפי עלות מופחתת.

להלן סיווג סעיף ניירות הערך במאזן המאוחד:

31 במרס 2019					31 בדצמבר 2018				
אגרות	ניירות	חוב	מניות	ערך	אגרות	ניירות	חוב	מניות	ערך
מוחזקים לפדיון	זמניות למכירה ^(א)	מניות לא למסחר	ערך למסחר ^(ב)	סך הכל	מוחזקים לפדיון	זמניות למכירה ^(א)	מניות לא למסחר	ערך למסחר ^(ב)	סך הכל
במיליוני ש"ח									
אגרות חוב									
של ממשלת ישראל	2,813	31,098	5,626	39,537	2,334	30,573	5,677	38,584	
של ממשלות זרות ^(ג)	-	9,857	58	9,915	-	5,904	52	5,956	
של מוסדות פיננסיים בישראל	-	-	115	115	-	-	119	119	
של מוסדות פיננסיים זרים ^(ד)	-	10,651	110	10,761	-	9,707	132	9,839	
מגובי נכסים (ABS) או מגובי משכנתאות (MBS)	1,710	9,078	249	11,037	1,596	9,433	271	11,300	
של אחרים בישראל	-	172	190	362	-	242	290	532	
של אחרים זרים	989	3,157	210	4,356	946	3,517	220	4,683	
מניות וקרנות נאמנות		3,453	17	3,470		3,556	2	3,558	
סך כל ניירות הערך^(ה)	5,512	64,013	6,575	79,553	4,876	59,376	6,763	74,571	

(א) כולל רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 106 מיליון ש"ח שנרשמו ברווח כולל אחר (31 בדצמבר 2018 - (494) מיליון ש"ח).
 (ב) כולל רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 20 מיליון ש"ח שנרשמו ברווח והפסד (31 בדצמבר 2018 - (24) מיליון ש"ח).
 (ג) מזה: ממשלת ארה"ב בסך 5,074 מיליון ש"ח (31 בדצמבר 2018 - 2,362 מיליון ש"ח).
 (ד) מרבית אגרות החוב של מוסדות פיננסיים זרים הינם מסוג supranational או עם גיבוי מדינות.
 (ה) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36](#). בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.

ליום 31 במרס 2019 כ-80.5% מתיק הנוסטרו של הקבוצה סווג כזמין למכירה, כ-8.3% כתיק למסחר, כ-4.3% כמניות שאינן למסחר וכ-6.9% בתיק לפדיון. כ-4.4% משווי ניירות הערך הינן השקעות במניות של חברות שאינן מוצגות על בסיס השווי המאזני, אלא לפי עלות או שווי שוק של המניות הנסחרות בבורסה.

למידע בנוגע לשווי ניירות ערך לפי אופן המדידה ראה [ביאור 15א](#).

התיק הזמין למכירה

- ברבעון הראשון של 2019 היה גידול ברווח כולל אחר בגין אגרות חוב (2018 - ניירות ערך) זמניות למכירה בסך 579 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בהשוואה לקיטון בסך של 207 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בתקופה המקבילה אשתקד.
 - ברבעון הראשון של 2019 לרווח והפסד נזקפו רווחים נטו ממכירת אגרות חוב זמניות למכירה בסך של 2 מיליון ש"ח בהשוואה לרווחים בסך 25 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.
- היתרה המצטברת נטו של התאמות לשווי הוגן של אגרות חוב (2018 - ניירות ערך) המוחזקות בתיק הזמין למכירה ליום 31 במרס 2019 מסתכמת בסכום חיובי של 38 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס), לעומת סכום שלילי של 317 מיליון ש"ח בסוף 2018. סכומים אלה מייצגים רווחים (הפסדים) נטו שטרם מומשו לתאריכי הדוחות.
- למידע בנוגע להתאמות לשווי הוגן של ניירות זמנים למכירה שנזקפו להון ראה [ביאור 5](#).

התיק למסחר

- ב-31 במרס 2019, בתיק למסחר יש כ-6.6 מיליארד ש"ח אגרות חוב, לעומת 6.8 מיליארד ש"ח אגרות חוב ב-31 בדצמבר 2018. נכון ל-31 במרס 2019 התיק למסחר מהווה כ-8.3% מסך תיק הנוסטרו של הקבוצה לעומת 9.1% ב-31 בדצמבר 2018.
- בגין אגרות חוב למסחר נרשמו ברבעון הראשון של 2019 בדוח רווח והפסד רווחים שמומשו וטרם מומשו בסך של 44 מיליון ש"ח לעומת הפסדים בסך 14 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

השקעות במניות ובקרנות

סך כל ההשקעות במניות ובקרנות מסתכמות ליום 31 במרס 2019 בכ-3,470 מיליון ש"ח, מזה מניות סחירות 2,367 מיליון ש"ח ושאינן סחירות 1,103 מיליון ש"ח. החל מינואר 2019, שינויים בשווי ההון של מניות וקרנות שאינן למסחר שטרם מומשו יוכרו באופן שוטף ישירות בדוח רווח והפסד במקום ברווח הכולל האחר.

מסך כל ההשקעה 3,453 מיליון ש"ח מסווגים בתיק שאינו למסחר ו-17 מיליון ש"ח מסווגים בתיק למסחר.

ההון הנדרש בגין השקעות אלה עומד ליום 31 במרס 2019 על סך של 477 מיליון ש"ח.

למידע נוסף בנוגע להרכב התיק ראה [ביאור 5](#).

השקעות בניירות ערך שהונפקו בחו"ל

א. השקעות באגרות חוב מגובות נכסים שהונפקו בחו"ל

תיק ניירות ערך מגובי נכסים של הקבוצה (משכנתאות ושאינן משכנתאות), שכולו מדורג בדרג השקעה (Investment Grade), מסתכם בכ-11.0 מיליארד ש"ח (כ-3.0 מיליארד דולר) ל-31 במרס 2019 לעומת 11.3 מיליארד ש"ח בסוף 2018. מתוך התיק הנ"ל ל-31 במרס 2019 כ-9.1 מיליארד ש"ח (כ-2.5 מיליארד דולר) מסווג בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון.

התיק הזמין למכירה של השקעות באגרות חוב מגובי נכסים בחו"ל ליום 31 במרס 2019 כולל השקעה באגרות חוב מגובות משכנתאות בסכום של כ-6.9 מיליארד ש"ח. 96.4% מסך אגרות החוב המגובות משכנתאות שבתיק הזמין הונפקו על ידי סוכנויות פדראליות בארה"ב (FNMA, FHLMC, GNMA) ומדורגות, נכון למועד הדוח, בדירוג AAA.

נכון ליום 31 במרס 2019 הסתכמה ירידת הערך המצטברת נטו שנזקפה להון עצמי הנובעת מתיק אגרות החוב המגובות משכנתאות בכ-65 מיליון ש"ח.

סך אגרות החוב המגובות משכנתאות שאינן בערבות מדינה (ארה"ב) ואינן בחסות מוסדות פדראליים אמריקאים, מסתכם בכ-525 מיליון ש"ח.

התקופה החזויה לפדיון של כל תיק אגרות החוב המגובות משכנתאות היא כ-3.6 שנים בממוצע (מח"מ). בנוסף לאגרות החוב המגובות משכנתאות, כולל התיק הזמין למכירה של הקבוצה גם אגרות חוב אחרות מגובות נכסים שאינן משכנתאות בסך של 2.2 מיליארד ש"ח, מתוכן אגרות חוב מסוג CLO בסך של כ-1.6 מיליארד ש"ח. התקופה החזויה לפדיון של תיק אגרות החוב המגובות נכסים שאינן משכנתאות היא כ-4.97 שנים בממוצע.

למידע נוסף בנוגע להשקעות באגרות חוב מגובות נכסים ראה [ביאור 5](#).

ב. השקעות בניירות ערך שאינן מגובות נכסים שהונפקו בחו"ל

בתיק ניירות הערך של הקבוצה ב-31 במרס 2019 כ-31.1 מיליארד ש"ח (8.6 מיליארד דולר) ניירות ערך שאינן מגובות נכסים שהונפקו בחו"ל. 28.8 מיליארד ש"ח (7.9 מיליארד דולר) הינן מאגרות החוב המסווגות בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון. 99.03% מסך ניירות הערך הינם בדירוג השקעה והם כוללים בעיקר ניירות ערך של ממשלת ארה"ב, בנקים ומוסדות פיננסיים, אגרות חוב של חברות בדרג השקעה והיתר בעיקר ניירות ערך של ממשלת ישראל.

למידע נוסף בנוגע לחשיפה מוסדות פיננסיים זרים ראה פרק [סיכונים אשכנזיים](#).

ליום 31 במרס 2019 הסתכמה יתרת עליית הערך המצטברת בהון העצמי בגין אגרות חוב שאינן מגובות נכסים שהונפקו בחו"ל, ושהם בתיק הזמין למכירה ב-177 מיליון ש"ח (שהם 116 מיליון ש"ח לאחר מס).

כאמור, בנוסף לתיק הזמין למכירה קיימים ניירות ערך שאינן מגובות נכסים גם בתיק למסחר ובתיק לפדיון. התיק למסחר כולל בעיקר ניירות ערך של מדינות, בנקים ומוסדות פיננסיים. 87.03% מניירות הערך שבתיק למסחר הינם בדירוג השקעה (Investment Grade).

שווי התיק למסחר שאינו מגובה בנכסים ב-31 במרס 2019 הסתכם ב-0.4 מיליארד ש"ח (0.1 מיליארד דולר). ההפרש בין השווי ההון לעלות המופחתת, במידה שיש הפרש כזה, נזקף לרווח והפסד.

השקעות באגרות חוב - שהונפקו בישראל

ההשקעות באגרות חוב שהונפקו בישראל הסתכמו ב-31 במרס 2019 ב-36.7 מיליארד ש"ח, מזה סך של 36.2 מיליארד ש"ח אגרות חוב שהונפקו על ידי ממשלת ישראל בשקלים, והיתר אגרות חוב שהונפקו על ידי חברות. כ-36.1% מההשקעות באגרות חוב חברות שהם כ-0.2 מיליארד ש"ח נכללו בתיק הזמין למכירה, והיתר בתיק למסחר.

תיק אגרות החוב של חברות, שבתיק הזמין למכירה בהיקף של 0.2 מיליארד ש"ח כולל קרן הון חייבית בסך של 7 מיליון ש"ח.

כל אגרות החוב של החברות שבתיק למסחר רשומות למסחר וסחירות בבורסה.

למידע נוסף ראה [ביאור 5](#).

פיקדונות הציבור

פיקדונות הציבור בקבוצה הסתכמו ב-31 במרס 2019 ב-363.6 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-364.6 מיליארד ש"ח בסוף 2018, קיטון של 0.3%.

השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ הקטין בשיעור של 1.0% את סך כל פיקדונות הציבור כך שבנטרול השפעת השינוי היה גידול בפיקדונות הציבור בשיעור של 0.7%.

הלן התפתחות ביתרות הנכסים הכספיים החוץ מאזניים של הלכות בקבוצת לאומי:

	31 במרס		31 בדצמבר	
	2019	2018	השינוי	
	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
			באחוזים	
תיקי ניירות ערך ^(א)	748,278	665,268	83,010	12.5
נכסים בגינם ניתנים שירותי תפעול ^{(א),(ב)}				
קרנות נאמנות	45,610	47,536	(1,926)	(4.1)
קופות גמל ופנסיה	133,148	146,187	(13,039)	(8.9)
קרנות השתלמות	112,478	113,864	(1,386)	(1.2)

(א) לרבות שינוי בשווי השוק של ניירות ערך ושווי הניירות שבמשמרת (custody) של קרנות נאמנות וקופות גמל, לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי ומשמורת.

(ב) הקבוצה בארץ אינה מנהלת קרנות נאמנות, קופות גמל וקרנות השתלמות.

(ג) נכסי לקוחות לגביהם מעניקה הקבוצה שירותי ניהול תפעולי, כולל יתרות הקופות של לקוחות מיועצים בלאומי.

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבות נדחים

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבויות נדחים הסתכמו ב-31 במרס 2019 בכ-21.0 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-17.8 מיליארד ש"ח בסוף 2018, גידול בשיעור של 17.7% ובהשוואה למרס 2018 גידול של 34.3%.

תשקיף מדף והנפקת אגרות חוב

על פי דוח הצעת מדף מיום 30 בינואר 2019, הנפיק הבנק, בתאריך 31 בינואר 2019 סך של כ-1.69 מיליארד ש"ח אגרות חוב סדרה 180. אגרות החוב עומדות לפירעון בשני תשלומים שווים ביום 28 בפברואר 2023 וביום 28 בפברואר 2025, ונושאות ריבית שנתית בשיעור של 2.02% לשנה, אשר תשולם אחת לשנה ביום 28 בפברואר של כל אחת מהשנים 2020 עד 2025 (כולל).

אגרות החוב סדרה 180 אינן מוכרות לצורך הון פיקוחי.

על פי דוח הצעת מדף מיום 30 בינואר 2019, הנפיק הבנק, בתאריך 31 בינואר 2019 סך של 664.2 מיליון ש"ח כתבי התחייבות נדחים סדרה 403, המוכרים לצורך ההון הפיקוחי.

על פי דוח הצעת מדף מיום 12 במרס 2019, בוצעה בתאריך 13 במרס 2019 הרכבה של סדרה 403, במסגרתה הנפיק הבנק, סך של 777 מיליון ש"ח עג. כתבי התחייבויות נדחים, בתמורה לכ-798.4 מיליון ש"ח.

כתבי ההתחייבות הנדחים סדרה 403 עומדים לפירעון בתשלום אחד ביום 28 בפברואר 2030 עם אופציה למנפיק לפירעון מוקדם לא לפני יום 31 בינואר 2025, ולא יאוחר מיום 28 בפברואר 2025. כתבי ההתחייבות צמודים למדד המחירים לצרכן, נושאים ריבית שנתית קבועה בשיעור של 2.42% לשנה, עד ליום 28 בפברואר 2025. במועד זה, בהינתן אי מימוש זכותו של הבנק לפדיון מוקדם, תעודכן הריבית הנקובה באגרת בהתאם להפרש בין ריבית העוגן (כהגדרתה בדוח הצעת המדף) במועד ההנפקה לבין זו שבמועד עדכון הריבית.

בהתקיים נסיבות לאירוע מכונן (אירוע מכונן לאי קיימות או אירוע מכונן לספיגת הפסדי קרן, המוקדם מביניהם), יומרו כתבי ההתחייבות הנדחים למניות על פי ממוצע שערי הסגירה שנקבעו למניות הבנק בבורסה ב-14 ימי המסחר העוקבים האחרונים לפני היום בו נמסרה הודעת ההמרה או על פי שער הרצפה שנקבע (11.53 ש"ח למניה, כפוף להתאמות), כגובה מביניהם.

כתבי התחייבות סדרה 403 כשירים להיכלל בהון רוברד 2 החל ממועד ההנפקה.

פדיון מוקדם של שטרי הון נדחים

ביום 10 בפברואר 2019 החליט דירקטוריון הבנק לפדות במהלך אפריל-מאי 2019 בפדיון מוקדם מלא 1 מיליארד ש"ח עג. שטרי הון נדחים (לא סחירים) צמודים למדד אשר הונפקו בשנת 2009. בהתאם לכך, במהלך החודשים אפריל ומאי 2019 נפדו שטרי הון בסכום כולל של כ-1.2 מיליארד ש"ח.

הון והלימות ההון

ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ב-31 במרס 2019 ב-35,940 מיליון ש"ח, לעומת 35,305 מיליון ש"ח בסוף 2018, גידול של 1.8%. העלייה נובעת בעיקר מהרווח הנקי לתקופה. העלייה קוזה בחלקה על ידי חלוקת דיבידנד במהלך התקופה ומרווח כולל אחר לאור גידול בהתאמות השליליות בגין הטבות לעובדים כתוצאה מירידת ריבית ההיוון.

הון זה מהווה בסיס לחישוב ההון הפיקוחי המשמש לחישוב יחס הלימות ההון של הבנק בתוספת מכשירים הוניים והתאמות פיקוחיות כפי שנקבע בהוראת ניהול בנקאי תקין 202 של הפיקוח על הבנקים.

יחס הון למאזן ב-31 במרס 2019 הגיע ל-7.9% בהשוואה ל-7.7% ב-31 בדצמבר 2018.

מבנה הלימות ההון

31 במרס		31 בדצמבר
2019	2018	2018
במיליוני ש"ח		
הון לצורך חישוב יחס ההון		
הון עצמי רובד 1, לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים	36,424	34,316
הון רובד 2, לאחר ניכויים	10,709	11,033
סך הכל הון כולל	47,133	46,223
יתרות משוקללות של נכסי סיכון^(א)		
סיכון אשראי	284,143	282,673
סיכוי שוק	5,431	4,343
סיכון תפעולי	23,153	22,713
סך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון	312,727	308,817
יחס ההון לרכיבי סיכון		
יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון	11.65%	11.11%
יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון	15.07%	14.32%

(א) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וכיאר 36. בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

מבנה ההון הפיקוחי

במאי 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים את ההוראות הסופיות ליישום באזל 3 בישראל, וזאת על ידי תיקון הוראות ניהול בנקאי תקין 211-201 (להלן בפרק זה: "ההוראות"). הוראות אלה נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014 בכפוף להוראות המעבר שנכללו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299 של הפיקוח על הבנקים.

על פי הוראות אלו, רכיבי ההון בקבוצה לצורך חישוב הלימות ההון משויכים לשני רבדים:

1. הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף.

2. הון רובד 2.

סיכום הרבדים האלו מכונה "בסיס ההון לצורך הלימות ההון" או "ההון הפיקוחי" או "ההון הכולל".

הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף

הון עצמי רובד 1 כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1, אשר נובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית וכן מאופן חישוב ריבית ההיוון שמשמשת לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים, כמפורט בהמשך.

הון רובד 1 נוסף, מורכב ממכשירי הון העומדים בקריטריונים שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין 202. בקבוצת לאומי לא קיימים מכשירי הון ברובד זה.

הון רובד 2

הון רובד 2 כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כמפורט בהוראות, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 דצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2019 תקרת ההכרה הינה 30%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין 202. לצורך הכללתם בהון הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מגננון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שבהתרחש האירוע המכונן לאי-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין 202), יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

למידע בנוגע להנפקות כתבי התחייבויות נדחים שהנפיק הבנק בשנת 2019 והכשירים להיכלל בהון רובד 2 ראה פרק [אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבויות נדחים](#).

תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחי שהונפקו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il בפרק אודות > מידע כספי > גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים.

הלימות ההון

יחסי ההון מחושבים כיחס שבין ההון לנכסי הסיכון המשוקללים. יחס הון עצמי רובד 1 מחושב כיחס שבין סכום הון עצמי רובד 1 לנכסי הסיכון המשוקללים, ויחס ההון הכולל מחושב כיחס שבין סכום ההון הכולל לנכסי הסיכון המשוקללים.

יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי בנק ישראל:

לפי הוראת ניהול בנקאי תקין 201 "מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות", תאגיד בנקאי גדול, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 20% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 10%, וביחס הון כולל מזערי בשיעור של 13.5% וזאת החל מיום 1 בינואר 2017. דרישה זו חלה על לאומי.

כמו כן, על פי תיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 "מגבלות למתן הלוואות לדיר" התאגיד הבנקאי נדרש להגדיל את יעד הון עצמי רובד 1 ואת יעד ההון הכולל, בשיעור המבטא 1% מיתרת ההלוואות לדיר. השפעת דרישה זו לתקופת הדיווח עומדת על כ-0.26% ביחס ההון.

לאור זאת, דרישות ההון המינימליות שחלות על הבנק ליום 31 במרס 2019 הינן 10.26% ליחס הון עצמי רובד 1 ו-13.76% ליחס ההון הכולל.

תכנון ההון ויעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי הבנק:

תכנון ההון בקבוצת לאומי משקף ראייה צופה פני עתיד של תיאבון ופרופיל הסיכון, האסטרטגיה העסקית והלימות ההון הנדרשת כתוצאה מכך. תכנון ההון מאושר על ידי ההנהלה ודירקטוריון הבנק ולוקח בחשבון את הצמיחה בפעילות של מרכזי הרווח השונים בקבוצה וגורמים נוספים המשפיעים על עמידת הבנק בדרישות ההון, כגון: תחזיות רווח, שינויים ברווח כולל אחר, התאמות פיקוחיות, השפעת הוראות מעבר ושיעור הגידול בנכסי הסיכון. תחזית יחסי ההון נבחנת גם תחת מבחני רגישות ותרחישי קיצון שונים.

מדיניות הקבוצה שאושרה על ידי הדירקטוריון, הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהסף המזערי שיוגדר מעת לעת על ידי בנק ישראל ואשר לא תפחת משיעור ההון הנדרש לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך ה-ICAAP. בנוסף, הוגדרו יעדי הון לעת אירוע תרחיש קיצון.

במסגרת הליך הסקירה הפיקוחי, הנחה הפיקוח על הבנקים על קביעת יעדי הון פנימיים אשר יהלמו את פרופיל הסיכון של הבנק. בהמשך לכך, דירקטוריון הבנק אישר להגדיל את יעד ההון העצמי רובד 1 הפנימי של הבנק באופן שמיום 31 בדצמבר 2017 יעמוד על 10.5%.

התאמות להון עצמי רובד 1:

מדידת ההתחייבות בגין זכויות עובדים

התקינה בדבר זכויות עובדים אשר יושמה לראשונה בינואר 2015, הינה גורם המשפיע באופן מהותי על הון עצמי רובד 1 של לאומי, בעיקר בשל העובדה שמדידת ההתחייבות הינה בהתאם לריביות שוק שהינן ברמות נמוכות היסטוריות וכן בשל התנודתיות הרבה שמדידה מעין זו יוצרת בהון הפיקוחי של הבנק.

ביוני 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מאת בנק ישראל לענין אופן חישוב ריבית ההיוון שתשמש לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים לצורך מדידת ההון הפיקוחי. בהתאם לאישור, ריבית ההיוון מחושבת על פי ממוצע נע של תשואות השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח. השינוי מיושם החל מהדוחות הכספיים לתקופה שהסתיימה ביום 30 ביוני 2016 ועד לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2020 (כולל). שינוי השיטה ממתן באופן משמעותי את התנודתיות בהון הפיקוחי של הבנק הנובעת משינויים בריבית ההיוון.

למידע נוסף בנוגע למתודולוגית ההיוון ראה פרק [מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים](#).

הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית

בינואר 2016 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". על פי מכתב זה, תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו, יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעת התכנית על יחסי ההון ויחס המינוף על פני חמש שנים בקו ישר.

ביוני 2016 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות שעלותה הסתכמה בכ-438 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 31 במרס 2019 מיוחסים להון הפיקוחי 55% מעלויות תכנית זו.

ביוני 2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב נוסף בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן". המכתב האריך את תוקף ההקלה בגין התייעלות בכך אדם עד לסוף יוני 2018.

ביוני 2017, אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות נוספת שעלותה הסתכמה בכ-204 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 31 במרס 2019 מיוחסים להון הפיקוחי 35% מעלויות תכנית זו.

בספטמבר 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב על הארכת תוקף שני המכתבים בשנה וחצי נוספות, עד ליום 31 בדצמבר 2019, במטרה לאפשר יישום של תכניות התייעלות נוספות.

שינויים רגולטוריים ונוספים במדידת דרישות ההון

התפתחויות בהוראות ועדת באזל לפיקוח על הבנקים בנוגע למדידת הלימות ההון

במהלך חודש דצמבר 2017 סיימה ועדת באזל לפיקוח על הבנקים את עבודתה לעדכון המסגרת הכוללת להלימות ההון. במסגרת העדכונים, אשר לעתים מקבלים את המונח "באזל 4", נקבעו עדכונים משמעותיים בנוגע לאופן החישוב של נכסי סיכון שבגינם נדרש לחשב את דרישות ההון בנדבך הראשון. בין היתר, נקבעו שינויים באופן החישוב של דרישות ההון על פי הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי, נקבעה גישה סטנדרטית אחידה לגבי הסיכון התפעולי וכן נקבעו שינויים במסגרת מדידת סיכונים השוק. על פי הוראות ועדת באזל, שינויים אלה אמורים להיכנס לתוקף באופן מדורג החל מה-1 בינואר 2022 ועד 1 בינואר 2027. בשלב זה, לא ידוע באיזה אופן ומתי יאומצו הוראות אלה על ידי הפיקוח על הבנקים בישראל.

חוזר לתיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203 בנושא מדידה והלימות הון - הגישה הסטנדרטית - סיכון אשראי והוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות לווה וקבוצת לווים

ביום 13 בנובמבר 2018 פרסם בנק ישראל חוזר לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין 203 ו-313. על פי החוזר, מקדם ההמרה לאשראי על ערבויות להבטחת השקעות של רוכשי דירות שניתנו על פי חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות), התשל"ה-1974, יעמוד על 30% חלף 50%, אם הדירה טרם נמסרה למשתכן. השפעת יישום החוזר הינה שיפור של כ-0.1% ביחס הון עצמי רובד 1.

חוזרים לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין בעקבות החוק להגברת התחרותיות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (חוק שטרם)

במהלך חודש יולי 2018 פרסם בנק ישראל חוזרים לתיקון הוראות ניהול בנקאי תקין, שמטרתם להקל על חברות כרטיסי האשראי ביום שלאחר היפרדותן מהבנקים. בין היתר, תיקון בהקשר לכך שבנקים ישקלו אשראי שניתן לחברות כרטיסי אשראי באופן דומה לאשראי שניתן לבנקים, גם לאחר הפרדתן מהתאגיד הבנקאי כחלק מיישום "חוק שטרם". כלומר, משקל הסיכון של חברת כרטיסי אשראי יהיה נחות בדרגה אחת ממשקל הסיכון הנגזר מדירוג מדינת ישראל ובנוסף חוב שתקופת פירעונו המקורי הינו שלושה חודשים או פחות ישוקלל במשקל סיכון של 20%.

חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מס' 332 בנושא רכישה עצמית על ידי תאגידים בנקאיים

ביום 28 בפברואר 2019 פרסם בנק ישראל חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין 332 בנושא רכישה עצמית על ידי תאגידים בנקאיים. העדכון מבטל את האיסור על רכישה עצמית ומאפשר לתאגידים בנקאיים לבצע רכישה של מניותיהם בכפוף לתנאים מסוימים. בנוסף, עודכנו המגבלות על מתן מימון בביטחון ניירות ערך שהונפקו על ידי התאגיד הבנקאי.

מכירת חברת לאומי קארד בע"מ

בהתאם להוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל (תיקוני חקיקה) התשע"ז-2017, ביום 25 בפברואר 2019 הושלמה העסקה למכירת החזקות הבנק בחברת לאומי קארד בע"מ.

למידע בנוגע להסכם המכירה האמור ראה פרק [חברות מוחזקות עיקריות, לאומי קארד](#).

להלן ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של קבוצת לאומי:

- שינוי היקף נכסי סיכון - נכסי הסיכון של לאומי מסתכמים לסוף מרס 2019 בכ-312.7 מיליארד ש"ח. כל גידול של 1% בנכסי הסיכון (כ-3.1 מיליארד ש"ח), יקטין את יחס הון עצמי רובד 1 ב-0.12% ואת יחס ההון הכולל ב-0.15%.
- רווח שייצבר או שינוי בקרן ההון - הון עצמי רובד 1 של לאומי לסוף מרס 2019 מסתכם בכ-36.4 מיליארד ש"ח. ההון הכולל מסתכם בכ-47.1 מיליארד ש"ח. כל צבירת רווח נקי ו/או תנועה חיובית בקרן ההון בהיקף של 1 מיליארד ש"ח, תשפר את יחס הון עצמי רובד 1 ואת יחס ההון הכולל ב-0.32%.
- התחייבויות בדבר זכויות עובדים - ההתחייבות האקטוארית לעובדים מהוונת על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. שינוי של 0.1% לאורך עקום הריבית להיוון, בהנחה שהעקום עולה ויורד בצורה אחידה, משמעותה השפעה מצטברת של 0.07% ביחס הון עצמי רובד 1 וביחס ההון הכולל. מזה על פי חישוב ממוצע נע לשמונה רבעונים, השפעה של כ-0.01% ביחס הון עצמי רובד 1 וביחס ההון הכולל, לרבעון השוטף.

המידע הנ"ל לגבי הלימות ההון וניהולה מתייחס לפעולות עתידיות של הבנק, והוא בגדר "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

מדיניות חלוקת דיבידנד

ביום 20 בנובמבר 2017 אישר דירקטוריון הבנק מדיניות חלוקת דיבידנד לפיה מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 40% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד.

ביום 6 במרס 2019 אישר דירקטוריון הבנק שינוי במדיניות חלוקת הדיבידנד לפיו מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 50% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. זאת, בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד. חלוקת הדיבידנד בפועל כפופה להחלטות פרטניות של הדירקטוריון בטרם כל חלוקה, ובכפוף להוראות הדין שחלות על חלוקת דיבידנד ובכלל זה הוראות חוק החברות והוראות בנק ישראל.

ביום 26 במאי 2019, אישר הדירקטוריון בגין הרבעון הראשון של שנת 2019 דיבידנד בגובה של 40% מהרווח הנקי של הרבעון. סכום הדיבידנד שאושר הסתכם לסך של כ-437 מיליון ש"ח, המהווה 29.23 אג' לכל מניה בת 1 ש"ח ע.ג. הדירקטוריון קבע את יום 10 ביוני 2019 כיום הקובע לעניין תשלום דיבידנד ואת יום 23 ביוני 2019 כיום התשלום. סכום הדיבידנד הסופי למניה כפוף לשינויים עקב רכישה עצמית של מניות הבנק. (ראה בהמשך פירוט לגבי התכנית).

פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד ההכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה	דיבידנד ששולם במזומן
		באגורות	במיליוני ש"ח
25 במאי 2017	22 ביוני 2017	8.17	124
15 באוגוסט 2017	11 בספטמבר 2017	11.50	175
21 בנובמבר 2017	21 בדצמבר 2017	21.51	328
6 במרס 2018	28 במרס 2018	22.41	342
24 במאי 2018	19 ביוני 2018	19.18	292
14 באוגוסט 2018	6 בספטמבר 2018	23.96	361
12 בנובמבר 2018	10 בדצמבר 2018	25.08	375
6 במרס 2019	3 באפריל 2019	18.40	275

תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק

ביום 26 במאי 2019 אישר דירקטוריון הבנק תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק בהיקף שלא יעלה על 700 מיליון ש"ח, החל מיום 28 במאי 2019 ועד ליום 27 במאי 2020. תכנית הרכישה תבוצע במסגרת המסחר בבורסה ו/או בעסקאות מחוץ לבורסה, באמצעות חבר בורסה חיצוני ובלתי תלוי שיפעל על פי ייפוי כוח בלתי חוזר, בהתאם למנגנון הגנת נמל מבטחים שפרסמה רשות ניירות ערך. תכנית הרכישה תתבצע בשני שלבים נפרדים, שכל אחד מהם יהיה בלתי הדיר, בהתאם לתנאי מנגנון נמל מבטחים (להלן: "שלב א'" ו-"שלב ב'"). ביצוע שלב א' יחל ביום 28 במאי 2019, ויסתיים במוקדם מבין (א) יום 2 באוגוסט 2019; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 350 מיליון ש"ח. לאחר סיום שלב א', אם יחליט הבנק לבצע את שלב ב', ייתן הבנק לחבר הבורסה הוראה בלתי הדירה להתחיל בביצוע שלב ב' יום מסחר אחד לאחר פרסום הדוח הכספי הראשון שלאחר מועד קבלת ההחלטה בדבר ביצוע שלב ב'. במקרה כזה, יסתיים שלב ב' במוקדם מבין: (א) יום 27 במאי 2020; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 700 מיליון ש"ח, בניכוי סך הרכישות שבוצעו בפועל במסגרת שלב א'. אם לאחר סיום שלב א' תתקבל החלטה שלא לבצע את שלב ב', יפרסם על כך הבנק דיווח מיידי.

אישור הפיקוח על הבנקים לביצוע תכנית הרכישה, כנדרש בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 332, התקבל ביום 19 במאי 2019, בכפוף לעמידה במגבלות וביעדי ההון, ובכלל זאת התנאי לפיו התכנית תופסק לאלתר אם במהלך תקופת התכנית יתברר כי על פי הדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו הבנק אינו עומד ביחס הון עצמי רובד 1 של 10.9% לפחות.

יחס מינוף

יחס המינוף מחושב באחוזים ומוגדר כמדידת ההון הרגולטורי מחולק במדידת החשיפה. ההון הרגולטורי לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רובד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202, תוך התחשבות בהסדרי המעבר שנקבעו. מדידת החשיפה של תאגיד בנקאי היא סכום החשיפות המאזניות, החשיפות לנגזרים, החשיפות לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים. יחס המינוף הינו מדד משלים ליחס ההון ומהווה מגבלה נוספת על רמת המינוף של המגזר הבנקאי.

יחס המינוף עשוי להיות מושפע מהשינויים בהון הרגולטורי של הבנק. בין היתר, בחישוב יחס המינוף הובאה בחשבון השפעה של יישום תכנית ההתייעלות והתאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות.

31 במרס		
2019	2018	
במיליוני ש"ח		
בנתוני המאוחד		
הון רובד 1	36,424	34,316
סך החשיפות	497,383	498,316
יחס מינוף		
יחס מינוף	7.32%	6.89%
יחס מינוף מזערי הנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים	6.00%	6.00%

למידע נוסף בנושא הלימות הון ומינוף ראה [ביאור 39](#).

מגזרי פעילות - גישת ההנהלה

דיווח מגזרי פעילות על פי גישת ההנהלה מציג את תוצאות הבנק בחלוקה לקווי עסקים, בהתאם למבנה הארגוני של הבנק. קווי העסקים מתמחים במתן שירות למגזרי לקוחות בעלי מאפיינים וצרכים דומים.

למידע נוסף בדבר קווי עסקים בגישת הנהלה ראה פרק [מגזרי פעילות בדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה:

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2019											
במיליוני ש"ח											
בנק קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטית	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שווקי הון	אחר והתאמות	חברות בנות בארץ	חברות בנות כח"ל	סך הכל
הכנסות ריבית נטו:											
241	321	447	1,009	233	217	188	180	(6)	15	284	2,120
298	13	(206)	105	78	(56)	(38)	(77)	-	2	(14)	-
539	334	241	1,114	311	161	150	103	(6)	17	270	2,120
320	119	2	441	103	54	78	345	387	77	70	1,555
859	453	243	1,555	414	215	228	448	381	94	340	3,675
31	62	(9)	84	37	(102)	(18)	(19)	-	3	(3)	(18)
680	257	70	1,007	194	72	37	77	269	58	232	1,946
148	134	182	464	183	245	209	390	112	33	111	1,747
53	48	66	167	67	89	76	145	43	10	24	621
95	86	116	297	116	156	133	245	69	(1)	77	1,092
יתרות ליום 31 במרס 2019											
29,491	25,983	81,956	137,430	39,397	38,732	24,618	5,651	5,916	644	24,669	277,057
157,665	37,449	-	195,114	48,750	19,584	6,545	68,757	315	-	24,522	363,587
175,097	16,394	-	191,491	23,604	19,409	1,059	496,415	21,223	268,460	17,853	1,039,514

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2018											
במיליוני ש"ח											
בנק קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטיות	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות בנות בארץ	חברות בנות בחו"ל	סך הכל
הכנסות ריבית נטו:											
337	339	409	1,085	259	189	150	(34)	-	93	264	2,006
148	(7)	(190)	(49)	13	(48)	(27)	121	-	(4)	(6)	-
485	332	219	1,036	272	141	123	87	-	89	258	2,006
328	123	-	451	99	53	75	51	33	253	77	1,092
813	455	219	1,487	371	194	198	138	33	342	335	3,098
84	48	6	138	35	(18)	(72)	13	(1)	27	8	130
654	251	63	968	171	61	29	82	238	218	209	1,976
75	156	150	381	165	151	241	43	(204)	97	118	992
26	54	52	132	57	52	83	15	(129)	25	27	262
49	102	98	249	108	99	158	30	(75)	70	91	730
יתרות ליום 31 במרס 2018											
29,969	27,061	78,879	135,909	37,263	33,938	21,354	4,080	5,924	(^(א)) 639	24,224	263,331
155,226	35,607	-	190,833	45,095	22,904	5,688	72,340	149	-	(^(ב))	362,479
173,581	19,948	-	193,529	23,641	19,990	1,177	450,769	23,310	276,305	17,706	1,006,427

(א) לא כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בסך 8,128 מיליון ש"ח.
(ב) לא כולל יתרות שסווגו כהתחייבויות מוחזקות למכירה בסך 89 מיליון ש"ח.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018											
במיליוני ש"ח											
בנק קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטית	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות כנות בארץ	חברות כנות בחו"ל	סך הכל
הכנסות ריבית נטו:											
הכנסות (הוצאות) ריבית - מחיצוניים	1,012	1,335	2,441	4,788	1,039	827	748	(23)	6	390	8,890
הכנסות (הוצאות) ריבית - בינמגזרי	1,043	9	(1,529)	(477)	122	(243)	848	(3)	(4)	(36)	-
הכנסות ריבית נטו	2,055	1,344	912	4,311	1,161	584	541	825	3	386	10,799
הכנסות שאינן מריבית	1,322	487	3	1,812	408	217	315	492	147	1,180	4,871
סך כל ההכנסות	3,377	1,831	915	6,123	1,569	801	856	1,317	150	1,566	13,761
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	213	270	30	513	28	(70)	(170)	23	(10)	113	92
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	2,733	1,099	274	4,106	713	276	132	363	958	896	8,337
רווח (הפסד) לפני מס	431	462	611	1,504	828	595	894	931	(798)	557	394
הוצאות (הכנסות) מס	161	172	227	560	308	221	332	300	(351)	158	91
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	270	290	384	944	520	374	562	637	(447)	383	284
יתרות ליום 31 בדצמבר 2018											
אשראי לציבור, נטו	29,594	26,478	81,524	137,596	38,490	33,533	24,462	5,251	5,860	560 ^(א)	25,421
פיקדונות הציבור	158,593	38,046	-	196,639	49,671	19,592	6,597	65,910	274	- ^(ב)	25,908
נכסים בניהול	167,486	18,354	-	185,840	22,137	19,122	1,008	421,022	21,085	285,016	17,625

(א) לא כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בסך 8,042 מיליון ש"ח.
(ב) לא כולל יתרות שסווגו כהתחייבויות מוחזקות למכירה בסך 71 מיליון ש"ח.

מגזרי פעילות פיקוחיים

לגבי תיאור מגזרי הפעילות העיקריים ראה פרק [מגזרי פעילות פיקוחיים בדוחות הכספיים לשנת 2018](#).

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2019										
במיליוני ש"ח										
פעילות ישראל	משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	פעילות חו"ל	סך הכל
הכנסות ריבית נטו	643	35	535	216	351	48	22	-	270	2,120
הכנסות שאינן מריבית	242	39	186	76	145	42	365	390	70	1,555
סך כל ההכנסות	885	74	721	292	496	90	387	390	340	3,675
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	15	-	73	-	(83)	(6)	(16)	-	(1)	(18)
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	741	29	389	131	102	59	91	172	232	1,946
רווח לפני מס	129	45	259	161	477	37	312	218	109	1,747
הוצאות מס	46	17	93	59	172	13	120	79	22	621
רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק	83	28	166	102	305	24	168	139	77	1,092
יתרה ליום 31 במרס 2019										
אשראי לציבור, ברוטו	98,983	402	59,799	29,043	65,318	1,836	-	-	24,984	280,365
פיקדונות הציבור	108,502	25,734	54,206	38,056	49,329	63,236	-	-	24,524	363,587
נכסים בניהול	69,026	46,429	45,666	24,718	68,300	708,255	59,267	-	17,853	1,039,514
לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2018										
במיליוני ש"ח										
פעילות ישראל	משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	פעילות חו"ל	סך הכל
הכנסות ריבית נטו	651	25	519	180	309	33	31	-	258	2,006
הכנסות שאינן מריבית	392	39	211	80	153	53	60	27	77	1,092
סך כל ההכנסות	1,043	64	730	260	462	86	91	27	335	3,098
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	69	-	82	(34)	(3)	(2)	10	-	8	130
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	817	27	380	122	113	62	63	183	209	1,976
רווח (הפסד) לפני מס	157	37	268	172	352	26	18	(156)	118	992
הוצאות (הכנסות) מס	46	13	91	60	117	9	(17)	(84)	27	262
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	99	24	177	112	235	17	46	(71)	91	730
יתרה ליום 31 במרס 2018										
אשראי לציבור, ברוטו ^(א)	103,175	382	61,844	26,113	57,989	761	-	-	24,552	274,816
פיקדונות הציבור ^(ב)	106,250	24,872	53,314	35,662	49,425	67,574	-	-	25,471	362,568
נכסים בניהול	71,812	44,454	49,103	24,887	70,751	688,117	39,601	-	17,702	1,006,427

(א) לא כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בסך 8,266 מיליון ש"ח.
 (ב) לא כולל יתרות שסווגו כהתחייבויות מוחזקות למכירה בסך 89 מיליון ש"ח.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2018										
במיליוני ש"ח										
פעילות ישראל	משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	פעילות חו"ל	סך הכל
הכנסות ריבית נטו	2,744	117	2,160	786	1,330	166	507	-	1,080	8,890
הכנסות שאינן מריבית	1,626	155	832	331	621	199	728	79	300	4,871
סך כל ההכנסות	4,370	272	2,992	1,117	1,951	365	1,235	79	1,380	13,761
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	273	-	279	(156)	7	4	20	-	92	519
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	3,543	113	1,560	544	472	269	271	672	893	8,337
רווח (הפסד) לפני מס	554	159	1,153	729	1,472	92	944	(593)	395	4,905
הוצאות (הכנסות) מס	161	59	422	271	537	34	264	(221)	92	1,619
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	347	100	728	456	932	59	719	(368)	284	3,257
יתרה ליום 31 בדצמבר 2018										
אשראי לציבור, ברוטו ^(א)	106,132	396	60,578	27,290	61,899	687	-	-	25,753	282,735
פיקדונות הציבור ^(ב)	108,874	26,128	54,329	38,867	49,553	61,003	-	-	25,908	364,662
נכסים בניהול	68,044	43,916	42,951	23,801	68,113	666,146	42,260	-	17,624	972,855

(א) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה בסך 8,210 מיליון ש"ח.
(ב) כולל יתרות שסווגו כהתחייבויות מוחזקות למכירה בסך 71 מיליון ש"ח.

חברות מוחזקות עיקריות

קבוצת לאומי פועלת בארץ ובחו"ל באמצעות חברות בנות שהינן: בנקים, חברות למימון וחברות לשירותים פיננסיים. כמו כן משקיעה הקבוצה בתאגידים ריאליים העוסקים בפעילות לא בנקאית.

סך כל השקעות הבנק בחברות מוחזקות (כולל השקעות בשטרי הון) הסתכם ב-31 במרס 2019 בכ-10.2 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-11.8 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2018 והתרומה של החברות המוחזקות ברבעון הראשון של 2019 לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה לרווח בסך 41 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 228 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

חברות מאוחדות בארץ

סך כל השקעות הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בחברות המאוחדות בארץ הסתכם ב-31 במרס 2019 ב-6,025 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-7,535 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2018. התרומה שלהן לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה ברבעון הראשון של 2019 בכ-11 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-70 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

לאומי קארד בע"מ

ביום 25 בפברואר 2019 הושלמה העסקה למכירת לאומי קארד בע"מ לחברת Warburg Pincus Financial Holdings (Israel LTD.).

לפירוט נוסף לעניין מכירת לאומי קארד בע"מ ראה דוח כספי לשנת 2018, פרק [חברות מוחזקות עיקריות, לאומי קארד](#).

לאומי פרטנרס בע"מ

מכירת החזקות בסופר פארם

ביום 7 במאי 2019 הושלמה עסקת מכירת החזקות לאומי פרטנרס בע"מ, בסופר פארם ישראל בע"מ (להלן: "החברה") ליוניון השקעות ופיתוח בע"מ. המניות הנמכרות מהוות כ-15% מהונה המונפק והנפרע של החברה. הבנק צפוי לרשום רווח לפני מס של כ-75 מיליון ש"ח מהעסקה. למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 7 במאי 2019.

רכישת מניות תעבורה אחזקות בע"מ

ביום 20 במאי 2019 הודיעה נשר מפעלי מלט ישראלים בע"מ ללאומי פרטנרס כי החברה נבחרה לצד גופים נוספים מקבוצת הפניקס חברה לביטוח בע"מ כמציע מועדף לרכוש מנשר מניות תעבורה. כל אחד מבין לאומי פרטנרס והפניקס עתיד לרכוש כ-20% ממניות תעבורה תמורת כ-250.5 מיליון ש"ח.

נשר העניקה ללאומי פרטנרס ולפניקס בלעדיות עד ליום 27 במאי 2019 לצורך השלמת חתימת הסכם המכר. אין וודאות שהסכם המכר אכן ייחתם או באשר למועד בו ייחתם.

חברות מאוחדות בחו"ל

סך כל ההשקעות של הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בשלוחות בחו"ל ב-31 במרס 2019 הסתכם ב-4,144 מיליון ש"ח בהשוואה ל-4,190 מיליון ש"ח בסוף 2018.

התרומה של השלוחות בחו"ל לרווח הנקי בשקלים של הקבוצה ברבעון הראשון של 2019 הסתכמה ברווח בסך 42 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 156 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

למידע נוסף בנוגע לתביעות משפטיות ונושאים אחרים הקשורים לחברות מאוחדות ראה [ביאור 10](#).

בנק לאומי ארה"ב

ביום 22 במאי 2019 בוצעה חלוקת דיבידנד בסך של 60 מיליון דולר, חלקו היחסי של בנק לאומי מכח החזקותיו ב-BLC, הינו 50.8 מיליון דולר.

בנק לאומי רומניה

ביום 16 באפריל 2019 לאומי התקשר בהסכם עם First Bank S.A, שהינו בנק ברומניה בשליטת קרן ההשקעות JC Flowers למכירת החזקות הבנק, המהוות כ-99.9% מהון המניות של לאומי רומניה, בלאומי רומניה.

השלמת העסקה מותנית בהתקיימות תנאים מתלים שנקבעו בהסכם, שעיקרם קבלת האישורים הרגולטורים הנדרשים לצורך ביצוע העסקה.

להשלמת העסקה לא צפויה להיות השפעה מהותית על התוצאות הכספיות של הבנק. למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 16 באפריל 2019.

החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם

פרק זה נכתב בפירוט רב [בדוח הדיקטוריון וההנהלה לשנת 2018](#) ו**בדוח על הסיכונים לשנת 2018** על כן יש לקרוא את הפרק בהמשך לכתוב בדוחות אלו.

הפעילות העסקית של הבנק כרוכה בניהול סיכונים פיננסיים ושאנים פיננסיים. הסיכונים הפיננסיים המרכזיים אותם מנהל הבנק הינם: סיכוני אשראי שהינם אינטגרליים בעיסוק הליבה של הבנק וכן סיכוני שוק ונזילות. לצד ניהול הסיכונים הפיננסיים, פעילות הבנק מייצרת סיכונים שאינם פיננסיים אשר ניהולם הינו תנאי הכרחי לעמידה במטרות השוטפות ובמטרות ארוכות הטווח של הקבוצה. בין סיכונים אלה נכללים סיכונים תפעוליים, לרבות סיכונים טכנולוגיים וסייבר, סיכונים משפטיים, סיכוני רגולציה, סיכוני ציות, סיכוני מוניטין, סיכוני הבנקאות ההוגנת (conduct) וסיכון אסטרטגי.

אסטרטגיית ניהול הסיכונים בלאומי הינה שמירה על יציבות הקבוצה ותמיכה בהשגת היעדים העסקיים. מטרות אלו מושגות תוך עמידה בתיאבון הסיכון שהוגדר, במדיניות ובמגבלות הנגזרות מהם, אשר יוצרים גבולות גזרה לפעילות העסקית. מסגרת ניהול הסיכונים כוללת מנגנונים לזיהוי סיכונים ואמידתם, הגדרת מבנה ארגוני ותחומי אחריות לניהולם לרבות מנגנוני בקרה ודיווח נאותים.

בבנק מתבצעת פעילות מתמדת לשדרוג תשתית ניהול הסיכונים וניתוח תמונת הסיכון, דבר המאפשר קבלת החלטות באופן מושכל.

במהלך התקופה המדווחת לא חלו שינויים מהותיים בסיכונים וברמת חומרתם ביחס [לטבלה שפורסמה בדוח הדיקטוריון וההנהלה לשנת 2018](#), למעט סיכון מערכתי עולמי שאומדן השפעתו על יחס הלימות הון עצמי רובד 1 של הבנק ירדה מ"בינונית-גבוהה" ל"בינונית".

הורדת רמת חומרת הסיכון מוסברת בשילוב של גורמים אשר השפעתם נטו הינה חיובית. בין היתר: בשיפור מרכיבי מאזן הבנק, המשך צמיחה בכלכלת ארה"ב, המשך שיפור בשוק העבודה בארה"ב ושינוי גישה בקרב בנקים מרכזיים לטובת המשך הרחבה של המדיניות המוניטארית ובכלל זה עצירה של מתווה עליית הריבית בארה"ב. נושאים שעדיין מוסיפים לחוסר הוודאות הם בעיקר גורמים גיאופוליטיים גלובליים (כמו הסדרת BREXIT) ומידת חוסר הוודאות סביב השגת הסכם סחר בין סין לארה"ב.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים, פרופיל הסיכון - הגדרת חומרת גורמי הסיכון בדוח הדיקטוריון וההנהלה לשנת 2018](#).

סיכוני אשראי

אשראי הינו פעילות ליבה מרכזית של הבנק והקבוצה, המתקיימת באופן מבוזר במספר קווי עסקים.

סיכון האשראי הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שצד נגדי לא יעמוד בהתחייבויותיו כלפי התאגיד הבנקאי כפי שסוכמו.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות: אשראי לציבור, אשראי לבנקים, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים, השקעות באגרות חוב.

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 בנושא ניהול סיכון אשראי ובהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בנושא הערכה נאותה של סיכוני אשראי ומדידה נאותה של חובות, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדיקטוריון. כמו כן, הבנק מקפיד על ניהול הסיכון בהתאם להנחיות ודרישות נוספות שנכללות בהוראות הפיקוח על הבנקים תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

במסגרת ניהול סיכוני אשראי מנטר הבנק את איכות תיק האשראי, לרבות נאותות כוללת של ההפרשה להפסדי אשראי לכיסוי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, ריכוזיות תיק האשראי ופעילות לפי מוצרים עיקריים, כגון: אשראי לענף בינוי ונדל"ן, הלוואות לדיר, אשראי לאנשים פרטיים ואשראי ממונף.

למידע נוסף ופירוט לגבי התפתחויות שחלו בתיק האשראי ומדדים איכותיים המאפיינים את התיק ניתן לראות בהמשך פרק זה וכן [בדוח על הסיכונים](#).

סיכון אשראי בעייתי ונכסים שאינם מבצעים

31 במרס 2019		
מאזני	חוץ מאזני	כולל
במיליוני ש"ח		
1. סיכון אשראי בעייתי: ^(א)		
סיכון אשראי פגום	2,449	2,671
סיכון אשראי נחות	429	476
סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת ^(ב)	3,671	4,371
סך הכל סיכון אשראי בעייתי	6,549	7,518
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ג)	962	962
2. נכסים שאינם מבצעים:		
חובות פגומים (NPL)	2,107	2,107
נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו	9	9
סך הכל נכסים שאינם מבצעים	2,116	2,116
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור	-	0.75%

31 במרס 2018		
מאזני ^(ד)	חוץ מאזני	כולל
במיליוני ש"ח		
1. סיכון אשראי בעייתי: ^(א)		
סיכון אשראי פגום	3,162	3,398
סיכון אשראי נחות	744	787
סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת ^(ב)	3,234	4,401
בניכוי סיכון אשראי בעייתי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(ג)	(368)	(374)
סך הכל סיכון אשראי בעייתי	6,772	8,212
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ג)	862	862
2. נכסים שאינם מבצעים:		
חובות פגומים (NPL)	2,626	2,626
נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו	10	10
בניכוי חובות פגומים של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(ג)	(38)	(38)
סך הכל נכסים שאינם מבצעים	2,598	2,598
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור ^(ה)	-	0.96%

ליום 31 בדצמבר 2018		
מאזני	חוץ מאזני	כולל
במיליוני ש"ח		
1. סיכון אשראי בעייתי: ^(א)		
סיכון אשראי פגום	2,804	3,030
סיכון אשראי נחות	426	474
סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת ^(ב)	3,732	4,553
בניכוי סיכון אשראי בעייתי של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(ג)	(368)	(372)
סך הכל סיכון אשראי בעייתי	6,594	7,685
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ג)	1,054	1,054
2. נכסים שאינם מבצעים:		
חובות פגומים (NPL)	2,521	2,521
נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו	9	9
בניכוי חובות פגומים של יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה ^(ג)	(45)	(45)
סך הכל נכסים שאינם מבצעים	2,485	2,485
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור ^(ה)	-	0.89%

הערה: סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני מוצג לפני השפעת הפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

- (א) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.
(ב) לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
(ג) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36](#). בדוחות הכספיים ליום 31 [דצמבר 2018](#).
(ד) סוג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).
(ה) שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור הינו בנטרול יתרות שסווגו כנכסים המוחזקים למכירה.

תנועה ביתרת פגומים

תנועה בחובות פגומים בגין אשראי לציבור

31 במרס 2019				
במיליוני ש"ח				
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	
2,380	31	340	2,751	יתרת חובות פגומים לתחילת התקופה
179	-	50	229	חובות שסווגו כחובות פגומים במהלך התקופה
(4)	-	-	(4)	חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום
(132)	-	(27)	(159)	חובות פגומים שנמחקו
(311)	(1)	(45)	(357)	חובות פגומים שנפרעו
(17)	(1)	-	(18)	אחר
2,095	29	318	2,442	יתרת חובות פגומים לסוף התקופה

31 במרס 2018				
במיליוני ש"ח				
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	
3,049	29	377	3,455	יתרת חובות פגומים לתחילת התקופה
196	2	66	264	חובות שסווגו כחובות פגומים במהלך התקופה
(168)	-	-	(168)	חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום
(60)	-	(29)	(89)	חובות פגומים שנמחקו
(292)	-	(32)	(324)	חובות פגומים שנפרעו
17	-	-	17	אחר
(1)	-	(37)	(38)	בניכוי יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה ^(א)
2,741	31	345	3,117	יתרת חובות פגומים לסוף התקופה

(א) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה במספרי השוואה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 136 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

מזה: תנועה בחובות בעייתיים בארגון מחדש

31 במרס 2019				
במיליוני ש"ח				
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	
1,318	8	319	1,645	יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לתחילת התקופה
87	-	41	128	ארגונים מחדש שבוצעו במהלך התקופה
-	-	-	-	חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום בשל ארגון מחדש עוקב
(34)	-	(13)	(47)	חובות בארגון מחדש שנמחקו
(289)	-	(43)	(332)	חובות בארגון מחדש שנפרעו
(5)	-	-	(5)	התאמות מתרגום דוחות כספיים
1,077	8	304	1,389	יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לסוף התקופה

31 במרס 2018				
במיליוני ש"ח				
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	
1,756	10	332	2,098	יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לתחילת התקופה
78	-	43	121	ארגונים מחדש שבוצעו במהלך התקופה
(21)	-	-	(21)	חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום בשל ארגון מחדש עוקב
(10)	-	(13)	(23)	חובות בארגון מחדש שנמחקו
(218)	-	(29)	(247)	חובות בארגון מחדש שנפרעו
2	-	-	2	התאמות מתרגום דוחות כספיים
-	-	(9)	(9)	בניכוי יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה ^(א)
1,587	10	324	1,921	יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לסוף התקופה

(א) כולל יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה במספרי השוואה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וכיאר 36. בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

גילוי, הערכה, סיווג וכללי הפרשה להפסדי אשראי

בנושא הוצאות בגין הפסדי אשראי וסיווג חובות בעייתיים הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים שנכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2011 והעדכונים של הוראות אלו ממועד זה. הבנק נוהג לאמוד, להעריך ולעדכן את גובה ההפרשה להפסדי אשראי באופן שוטף, בהתאם לניסיון העבר, ניתוח מצבם של הלווים הנבחנים באופן פרטני, וכן בהתאם לתחזיות כלכליות והערכות לגבי השווקים והסקטורים העסקיים השונים.

תנועה ב'יתרת ההפרשה המאזנית להפסדי אשראי בגין החובות הפגומים

31 במרס 2019				
במיליוני ש"ח				
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	
459	4	150	613	יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לתחילת התקופה
(96)	-	(24)	(120)	הכנסות בגין הפסדי אשראי
(132)	-	(27)	(159)	מחיקות חשבונאיות
181	-	36	217	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(3)	-	-	(3)	אחר
409	4	135	548	יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לסוף התקופה

31 במרס 2018				
במיליוני ש"ח				
מסחרי	לדיור	פרטי אחר	סך הכל	
447	5	61	513	יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לתחילת התקופה
(84)	-	39	(45)	הכנסות בגין הפסדי אשראי
(63)	-	(29)	(92)	מחיקות חשבונאיות
151	-	38	189	גביית חובות שנמחקו חשבונאית בשנים קודמות
(1)	-	(6)	(7)	בניכוי יתרות שסווגו כנכסים מוחזקים למכירה ^(א)
450	5	103	558	יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין חובות פגומים לסוף התקופה

(א) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה במספרי השוואה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וכיאר 36. בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

למידע נוסף בנוגע לאופן קביעת שיעורי הפרשה קבוצתית ראה פרק [מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים](#).
למידע נוסף בנוגע להפרשות ראה [כיאר 6](#).

להלן פירוט מדדי סיכון האשראי

31 במרס	31 בדצמבר	
2019 ^(ב)	2018 ^(א)	2018
באחוזים		
שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת האשראי לציבור	0.87	1.15
שיעור יתרת אשראי לציבור שאינו פגום שנמצא בפיגור של 90 ימים או יותר מיתרת האשראי לציבור	0.34	0.37
שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור	1.91	2.12
שיעור ההוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור	(0.01)	0.19
שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור	(0.02)	(0.09)
שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור	1.33	1.41
שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור פגום	152.66	142.95
שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור, מיתרת אשראי לציבור פגום בתוספת יתרת אשראי לציבור אשר נמצא בפיגור של 90 ימים או יותר	109.52	103.82
שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור	(1.66)	(6.40)

(א) כולל יתרות שסוגו כנכסים מוחזקים למכירה במספרי השוואה. למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 136 בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

(ב) סוג מחדש. למידע נוסף ראה [ביאור 6](#).

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק

31 במרס 2019						
הפסדי אשראי ^(ג)			מזה:	מזה:	מזה:	סיכון
יתרת	הוצאות	מזה:	סיכון	סיכון	דירוג	אשראי
הפרשה	(הכנסות)	אשראי	אשראי	אשראי	ביצוע	כולל ^(א)
להפסדי	בגין הפסדי	פגום	בעייתי ^(ד)	אשראי ^(ה)	אשראי ^(ה)	
אשראי	אשראי					
במיליוני ש"ח						
בנין פעילות לווים בישראל						
ציבור-מסחרי						
תעשייה	24,406	23,497	909	432	25	38
בנינו ונדל"ן - בינוי ^(ו)	48,741	48,070	671	262	(15)	(4)
בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן	29,385	28,845	540	426	(6)	(20)
מסחר	30,367	29,360	1,007	263	54	42
שרותים פיננסיים	26,713	26,675	38	30	5	(1)
ענפים אחרים	44,457	43,354	1,103	356	(95)	(49)
סך הכל מסחרי^(ז)	204,069	199,801	4,268	1,769	(32)	6
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	83,028	82,190	838	-	1	3
אנשים פרטיים - אחר	45,549	44,994	555	319	14	45
סך הכל ציבור - פעילות בישראל	332,646	326,985	5,661	2,088	(17)	54
בנקים בישראל וממשלות בישראל	43,113	43,113	-	-	(1)	-
סך הכל פעילות בישראל	375,759	370,098	5,661	2,088	(18)	54
בנין פעילות לווים בחו"ל						
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל	61,409	59,552	1,857	576	-	8
בנקים וממשלות בחו"ל	41,589	41,589	-	-	-	-
סך הכל פעילות בחו"ל	102,998	101,141	1,857	576	-	8
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל	478,757	471,239	7,518	2,664	(18)	62

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 291,622, 100,690, 9,416, 946, 76,083 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לכיצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ז) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור בסך 808 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

31 במרס 2018						
הפסדי אשראי ^(ג)						
סיכון אשראי ^(א) כולל ^(א)	מזה: דירוג ביצוע אשראי ^(ה)	מזה: סיכון אשראי ^(ד) בעייתי	מזה: סיכון אשראי פגום	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מחיקות חשבוניות נטו	יתרת הפרשה להפסדי אשראי
במיליוני ש"ח						
בגין פעילות לווים בישראל						
ציבור-מסחרי						
תעשייה	23,245	22,410	835	416	15	3 (442)
בינוי ונדל"ן - בינוי ^(ו)	50,560	49,296	1,264	325	(7)	(14) (353)
בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן	28,125	27,450	675	519	(52)	(51) (388)
מסחר	29,060	28,198	862	351	17	34 (306)
שרותים פיננסיים	24,938	24,924	14	4	8	(4) (200)
ענפים אחרים	45,436	43,896	1,540	672	63	18 (509)
סך הכל מסחרי^(י)	201,364	196,174	5,190	2,287	44	(14) (2,198)
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	79,188	78,430	758	-	6	1 (450)
אנשים פרטיים - אחר	64,829	63,873	956	377	63	34 (761)
בניכוי יתרת אשראי לציבור המוחזק למכירה ^(ח)	(19,974)	(19,600)	(374)	(38)	-	- 153
סך הכל ציבור - פעילות בישראל^(ט)	325,407	318,877	6,530	2,626	113	21 (3,256)
בנקים בישראל וממשלות בישראל	47,215	47,215	-	-	(2)	- (1)
בניכוי יתרות שסווגו כמוחזקות למכירה ^(ח)	(31)	(31)	-	-	-	- -
סך הכל פעילות בישראל	372,591	366,061	6,530	2,626	111	21 (3,257)
בגין פעילות לווים בחו"ל						
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל	58,764	57,082	1,682	727	19	5 (420)
בנקים וממשלות בחו"ל	44,283	44,283	-	-	-	- -
בניכוי יתרת אשראי בנקים המוחזק למכירה ^(ח)	(1)	(1)	-	-	-	- -
סך הכל פעילות בחו"ל	103,046	101,364	1,682	727	19	5 (420)
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל	475,637	467,425	8,212	3,353	130	26 (3,677)

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 280,005, 76,804, 11,812, 106,138 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ז) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור בסך 1,109 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ח) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 136](#). בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.
- (ט) הנתונים סווגו מחדש בעקבות מהלך טיוב שבוצע בשנת 2018.

31 בדצמבר 2018

הפסדי אשראי ^(ג)						
סיכון אשראי ^(א) כולל ^(א)	מזה: דירוג ביצוע אשראי ^(ה)	מזה: סיכון אשראי ^(ד) בעייתי	מזה: סיכון אשראי פגום	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	יתרת הפרשה להפסדי אשראי
במיליוני ש"ח						

בגין פעילות לווים בישראל ציבור-מסחרי

תעשייה	24,314	23,457	857	470	9	(76)	(513)
בנינו ונדל"ן - בינו ^(י)	47,469	46,704	765	282	7	10	(348)
בינו ונדל"ן - פעילות בנדל"ן	28,665	28,061	604	433	(107)	(80)	(372)
מסחר	29,556	28,465	1,091	277	129	131	(323)
שרותים פיננסיים	28,076	28,054	22	8	(13)	(6)	(185)
ענפים אחרים	44,686	43,377	1,309	553	151	56	(544)
סך הכל מסחרי^(י)	202,766	198,118	4,648	2,023	176	35	(2,285)
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	82,339	81,477	862	-	32	4	(473)
אנשים פרטיים - אחר	64,930	63,951	979	383	241	165	(808)
בניכו יתרת אשראי לציבור המוחזק למכירה ^(ח)	(19,869)	(19,497)	(372)	(45)	-	-	184
סך הכל ציבור - פעילות בישראל	330,166	324,049	6,117	2,361	449	204	(3,382)
בנקים בישראל וממשלות בישראל	44,203	44,203	-	-	-	-	(3)
בניכו יתרות שסווגו כמוחזקות למכירה ^(ח)	(33)	(33)	-	-	-	-	-
סך הכל פעילות בישראל	374,336	368,219	6,117	2,361	449	204	(3,385)
<u>בגין פעילות לווים בחו"ל</u>							
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל	64,845	63,277	1,568	616	70	52	(431)
בנקים וממשלות בחו"ל	38,689	38,689	-	-	-	-	-
בניכו יתרת אשראי בנקים המוחזק למכירה ^(ח)	(2)	(2)	-	-	-	-	-
סך הכל פעילות בחו"ל	103,532	101,964	1,568	616	70	52	(431)
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל	477,868	470,183	7,685	2,977	519	256	(3,816)

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 290,254, 102,588, 12,756, 1,257, 71,013 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ז) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיור בסך 913 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ח) למידע נוסף בנוגע לפעילות המוחזקת למכירה ראה פרק [שינויים עיקריים בשנה החולפת וביאור 36](#). בדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2018.

הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן

ענף הבינוי והנדל"ן הינו תחום הפעילות שבו לבנק חשיפת האשראי הגדולה ביותר מבין ענפי המשק העסקיים. בדומה ליתר ענפי המשק, מוגדרים במדיניות האשראי מתודולוגיות ופרמטרים פנימיים למימון עסקאות בכל אחד מענפי המשנה של תחום הנדל"ן.

האשראי לענף הנדל"ן תואם את תיאבון הסיכון של הבנק לאור רמת הסיכון והתמחור ההולם. בשל כך ומתוך רצון להמשיך ולהיות דומיננטיים במימון ענף הנדל"ן הבנק פועל לניצול מיטבי ואפקטיבי של המגבלות הפנימיות והרגולטוריות בנושא.

המעקב אחר תיק האשראי בתחום הנדל"ן מבוצע באופן הדוק תוך ניטור המגמות בנתונים המאקרו כלכליים במשק וניטור התפתחות מאפייני הסיכון של סגמנט זה בבנק.

בנוסף, מנותח הסיכון לתחום הנדל"ן במסגרת תרחיש קיצון מרכזי שהבנק בוחן, כאשר הפסדי האשראי מפולחים לפי ענפי המשנה ובבחינים אל מול הערכת הסיכון ותיאבון הסיכון.

בנוסף למגבלה הרגולטורית ובמטרה לנהל באופן אפקטיבי את התמהיל הפנימי של סיכון האשראי, מקפיד הבנק על פיזור בין איזורים גיאוגרפיים שבהם מוקמים הפרויקטים בהתאם לביקושים, ובין ענפי המשנה השונים.

בהמשך לפוליסות דומות שנרכשו בעבר, נרכשה בשנת 2018 פוליסת ביטוח לתיק ערבויות מכוח חוק מכר (דירות) ולהתחייבות להוצאת ערבות ממבטחי משנה בינלאומיים, בעלי דירוג אשראי בינלאומי גבוה. פוליסת הביטוח מבטיחה את הבנק למקרה בו יידרש לשלם בשל חילוט הערבויות, והכל על פי תנאי הפוליסה. רכישת הביטוח מאפשרת להפחית את ההון המרותק בגין סיכון האשראי הנובע מהנפקת הערבויות תוך שימוש בפוליסה "כמפחיתת סיכון אשראי" (ההפחתה הינה בהתאם לדירוג מבטחי המשנה). הביטוח הינו בגין פרויקטים שיחלו עד ליום 31 בדצמבר 2019.

נכון ליום 31 במרס 2019 הבנק עומד במגבלה הרגולטורית ובמגבלות הפנימיות, שהינן בהלימה להערכת הבנק את הסיכון בענפי המשנה השונים.

למידע נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק [סיכוני אשראי בדוח על הסיכונים וכדוח הדירקטוריון והנהלה לשנת 2018](#).

קבוצות לוויים¹

הקבוצה מקיימת תהליכי מעקב סדורים על מנת לוודא כי היא ממלאת אחר מגבלות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות של לווי ושל קבוצת לוויים.

ביום 1 באוגוסט 2018 פרסם בנק ישראל תיקון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313. על פי התיקון, חשיפה של בנק ל"קבוצת לוויים חברת כרטיסי אשראי" לא תעלה על 15% מהון התאגיד הבנקאי, וזאת בדומה למגבלה החלה על חשיפה ל"קבוצת לוויים בנקאית". הוראה זו תכנס לתוקף באופן מדורג בתוך 3 שנים ממועד ההפרדה של חברת כרטיסי האשראי מהתאגיד הבנקאי.

נכון ליום 31 במרס 2019, הבנק עומד בדרישות ההוראה.

נכון ליום 31 במרס 2019, אין לקבוצה חשיפת אשראי לקבוצת לוויים שחבותם עולה על 15% מהון הבנק (כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313).

¹ קבוצת לוויים הם כל אלה יחד: הלווה, אדם השולט בו וכל מי שנשלט על ידי אלה, למעט בנקים. כאשר תאגיד נשלט על ידי יותר מאדם אחד יש לכלול בקבוצת לוויים אחת את אותם שולטים שהתאגיד הנשלט הוא מהותי עבורם (כגון: מבחינה הונית), לרבות התאגיד הנשלט וכל מי שנשלט על ידם. כאשר תאגיד מוחזק על ידי יותר מאדם אחד, יש לכלול מחזיק שאין לו שליטה, שהתאגיד המוחזק הוא מהותי עבורו (כגון: מבחינה הונית), יחד עם התאגיד המוחזק וכן כל מי שנשלט על ידם בקבוצת לוויים אחת. לוויים הקשורים באופן שפגיעה ביציבות הפיננסית של אחד מהם עלולה להשליך על היציבות הפיננסית של האחר, או שאותם גורמים עלולים להשליך על היציבות הפיננסית של שניהם.

חשיפה למדינות זרות

חלק א' - מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות, ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך הנכסים או מעל 20% מסך ההון לצורך חישוב יחס ההון, לפי הנמוך ביניהם:

31 במרס 2019			
חשיפה ^{(א)(ב)}			
סך הכל	חוץ מאזנית ^(ג)	מאזנית	
במיליוני ש"ח			
37,946	6,297	31,649	ארצות הברית
18,027	6,668	11,359	בריטניה
5,247	1,725	3,522	צרפת
3,108	1,074	2,034	שווייץ
7,440	1,141	6,299	גרמניה
18,352	2,301	16,051	אחרות
90,120	19,206	70,914	סך הכל החשיפה למדינות זרות
1,131	238	893	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ד)
4,587	1,175	3,412	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ה)
518	45	473	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ו)
31 במרס 2018			
חשיפה ^{(א)(ב)}			
סך הכל	חוץ מאזנית ^(ג)	מאזנית	
במיליוני ש"ח			
32,207	7,281	24,926	ארצות הברית
20,468	7,031	13,437	בריטניה
8,272	1,989	6,283	צרפת
3,218	1,878	1,340	שווייץ
6,502	2,085	4,417	גרמניה
17,901	2,697	15,204	אחרות
88,568	22,961	65,607	סך הכל החשיפה למדינות זרות ^(ז)
950	224	726	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ד)
4,970	1,747	3,223	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ה)
567	200	367	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ו)

[ראה הערות בעמוד הבא.](#)

31 בדצמבר 2018			
חשיפה ^{(א)(ב)}			
סך הכל	חוץ מאזנית ^(ג)	מאזנית	במיליוני ש"ח
40,908	6,704	34,204	ארצות הברית
17,878	6,983	10,895	בריטניה
4,448	1,654	2,794	צרפת
2,291	1,064	1,227	שווייץ
5,537	1,086	4,451	גרמניה
18,302	2,646	15,656	אחרות
89,364	20,137	69,227	סך הכל החשיפה למדינות זרות ^(ד)
676	221	455	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ד)
5,310	1,418	3,892	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ה)
731	56	675	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ו)

- (א) החשיפה למדינות זרות מוצגת על בסיס סיכון סופי.
- (ב) סיכון אשראי מאזני וחוזי מאזני, סיכון אשראי מסחרי בעייתי וחובות פגומים מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת הביטחונות המותרים לניכוי לצורך מגבלות על חבות של לווה וקבוצת לווים ולפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, לפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.
- (ד) החשיפה למדינות ה-GIPS כוללת את המדינות: יוון, איטליה, פורטוגל וספרד.
- (ה) החשיפה למדינות ה-LDC כוללת את המדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות, שהינן ארצות המסווגות על ידי הבנק העולמי כבעלות הכנסה נמוכה או בינונית.
- (ו) חשיפה למדינות זרות עם בעיות נזילות כפי שהוגדר על ידי בנק ישראל (מדינה אשר מקבלת סיוע כספי מ-IMF או שהתחייבויותיה מדורגות בדירוג אשראי CCC או נמוך יותר). הסכום מתייחס ל-11 מדינות (ב-31 במרס 2018 מתייחס ל-8 מדינות, ב-31 בדצמבר 2018 מתייחס ל-12 מדינות).
- (ז) בשנת 2018 כולל יתרות בגין נכסים המוחזקים למכירה בסך 1.0 מיליון ש"ח נכון ל-31 במרס 2018 ובסך 1.3 מיליון ש"ח נכון ל-31 בדצמבר 2018.

חלק ב' - ליום 31 במרס 2019 וליום 31 במרס 2018 אין חשיפה מאזנית מצרפית למדינות זרות שסך החשיפה לכל אחת מהן הינו בין 0.75% לבין 1% מסך הנכסים במאוחד או בין 15% לבין 20% מההון, לפי הנמוך.

חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

חשיפת האשראי למוסדות פיננסיים זרים מתייחסת לבנקים מסחריים, לחברות החזקה בנקאיות, בנקים להשקעות, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.

החשיפה כוללת בעיקר פיקדונות בבנקים הזרים לתקופות קצרות עד שבוע ואגרות חוב בדרך כלל לתקופה של עד 5 שנים. הבנק מנהל מעקב הדוק אחר מצבם של בנקים בעולם ומנתח באופן תדיר את איתנותם הפיננסית. הבנק מנהל רשימה מצומצמת של בנקים איכותיים שבהם הבנק והשלוחות בחו"ל מבצעים פיקדונות.

להלן חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים^(א):

ליום 31 במרס 2019			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(ב)	סיכון אשראי מאזני ^(ב)	
במיליוני ש"ח			
חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים ^(ד)			
18,585	870	17,715	AAA עד AA-
4,796	570	4,226	A+ עד A-
531	198	333	BBB+ עד BBB-
44	9	35	BB+ עד B-
-	-	-	נמוך מ: B-
138	-	138	ללא דרוג
24,094	1,647	22,447	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי
ליום 31 במרס 2018			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(ב)	סיכון אשראי מאזני ^(ב)	
במיליוני ש"ח			
חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים ^(ד)			
17,069	859	16,210	AAA עד AA-
5,568	587	4,981	A+ עד A-
531	211	320	BBB+ עד BBB-
51	19	32	BB+ עד B-
1	-	1	נמוך מ: B-
352	-	352	ללא דרוג
23,572	1,676	21,896	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים ^(ה)
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי

[ראה הערות בעמוד הבא.](#)

ליום 31 בדצמבר 2018			
סיכון אשראי	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(ב)	חשיפת אשראי נוכחית	
במיליוני ש"ח			
חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים ^(ה)			
AAA עד AA-	19,229	967	20,196
A+ עד A-	3,253	476	3,729
BBB+ עד BBB-	397	188	585
BB+ עד B-	26	8	34
נמוך מ: B-	1	-	1
ללא דרוג	225	-	225
סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים ^(ה)	23,131	1,639	24,770
סיכון אשראי בעייתי	-	-	-

- (א) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, בנקים להשקעות, דילרים/ברוקרים, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.
- (ב) פיקדונות בבנקים, אשראי לציבור, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים (שווי הוגן של נגזרים) והשקעות באגרות חוב כולל אגרות חוב של בנקים מסוג Subordinated ב-31 במרס 2019 בשווי של 507 מיליון ש"ח (ב-31 במרס 2018 - 322 מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2018 - 345 מיליון ש"ח).
- (ג) בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשראי (ללא נגזרים חוץ מאזניים).
- (ד) הבנק משתמש בדירוג של סוכנות S&P ו-Moody's בלבד לדירוג המוסדות הפיננסיים הזרים אליהם קיימת חשיפת אשראי.
- (ה) בשנת 2018 כולל יתרות בגין נכסים המוחזקים למכירה בסך 1.0 מיליון ש"ח נכון ל-31 במרס 2018 ובסך 1.3 מיליון ש"ח נכון ל-31 בדצמבר 2018.

הערות:

- חשיפות האשראי אינן כוללות השקעות בניירות ערך מגובי נכסים (למידע נוסף ראה [ביאור 5](#)).
- חלק מהבנקים קיבלו תמיכות ממשלתיות באופנים שונים, ובכלל זה בהשקעה ישירה בהון הבנק, בערבות ממשלתית לתיקי נכסים מסוימים של הבנקים, בערבויות לגיוס מקורות לבנקים, וכו'.
- למידע נוסף לגבי הרכב חשיפות האשראי בגין מכשירים נגזרים מול בנקים ודילרים/ברוקרים (מקומיים וזרים) ראה [ביאור 11](#).

סיכונים בתיק הלוואות לדיור

התפתחויות בסיכוני אשראי

במהלך התקופה המדווחת חל גידול בהעמדות אשראי חדש ("ביצועים") בקשר עם ביקושים לאשראי לדיור בישראל הן למטרת מגורים והן למטרת השקעה.

לאור המגמות בשנים האחרונות, ועל מנת לוודא ניהול סיכונים אפקטיבי, מנוטר תיק הלוואות לדיור באופן שוטף, תוך ניתוח המגמות במאפייני ובמוקדי הסיכון בעיקר במאפיינים הבאים: שיעורי המימון, יכולת החזר חודשי, דירוגי אשראי בהתאם למודל הסטטיסטי הפנימי של הבנק.

הבנק מקפיד על מדיניות חיתום מאוזנת הלוקחת בחשבון את יכולת החזר של הלווה, בסיס ההצמדה והריבית, שיעור המימון ועוד, זאת תוך עמידה בכל דרישות הפיקוח על הבנקים.

במסגרת העמדת הלוואות לדיור, מעמיד הבנק גם הלוואות פרטניות למשתתפים בקבוצת רכישה. מימון במסגרת קבוצת רכישה נותן מענה לביקושי שוק של התארגנויות פרטיות, בעלי קרקע היסטוריים וכיו"ב. מהיבט הסיכון, המימון ניתן לאוכלוסיות שונות, בפיזור גיאוגרפי, ולאחר שכל לווה עובר בדיקת יכולת סילוק להלוואה.

להלן נתונים על ביצועי הלוואות חדשות שניתנו והלוואות שמוחזרו לרכישת דירת מגורים ובמשכון דירת מגורים בישראל

	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס		שיעור השינוי
	2018	2019	
	במיליוני ש"ח		ב-%
מכספי הבנק	2,641	3,024	14.5
מכספי האוצר	23	42	82.6
סך כל הלוואות חדשות	2,664	3,066	15.1
הלוואות שמוחזרו	437	571	30.7
סך כל ביצועים	3,101	3,637	17.3

גילוי על הלוואות לדיור

להלן הנתונים בנוגע להתפתחות תיק הלוואות לדיור.

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו בישראל

	יתרת תיק האשראי		שיעור השינוי
	במיליוני ש"ח		ב-%
31 בדצמבר 2017	77,005		(1.5)
31 בדצמבר 2018	79,944		3.8
31 במרס 2019	80,447		0.6

בשנת 2018 חל גידול בהיקף האשראי לדיור הנובע מגידול בכמות ההלוואות המועמדות ומסיום שיתוף העמדות אשראי עם גוף מוסדי. המגמה נמשכה גם ברבעון ראשון 2019 עם גידול קל בהיקף האשראי.

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו לפי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק

סך כל תיק האשראי במיליוני ש"ח	מגזר לא צמוד						מגזר צמוד מדד			מגזר מט"ח	
	ריבית קבועה			ריבית משתנה			ריבית קבועה			ריבית משתנה	
	שיעור מתיק האשראי במיליוני ש"ח	יתרה במיליוני ש"ח	ב-%	שיעור מתיק האשראי במיליוני ש"ח	יתרה במיליוני ש"ח	ב-%	שיעור מתיק האשראי במיליוני ש"ח	יתרה במיליוני ש"ח	ב-%	שיעור מתיק האשראי במיליוני ש"ח	יתרה במיליוני ש"ח
31 בדצמבר 2017	13,858	18.0	31,730	41.2	12,002	15.6	18,405	23.9	1,010	1.3	77,005
31 בדצמבר 2018	14,848	18.6	33,038	41.3	12,596	15.8	18,503	23.1	959	1.2	79,944
31 במרס 2019	15,012	18.6	33,302	41.3	12,722	15.9	18,547	23.1	864	1.1	80,447

התפתחות האשראי החדש לדיור על פי מסלולי ריבית בישראל

להלן התפתחות ביצועי האשראי החדש על פי מסלולי ריבית משתנה וקבועה (הלוואה בריבית משתנה הינה הלוואה שהריבית שהיא נושאת עשויה להשתנות לאורך תקופת חי' ההלוואה):

2019	2018	2017		
רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון
שיעור מכיצוע				
באחוזים				
קבועה - צמודה	19.7	19.4	17.7	15.8
משתנה כל 5 שנים ומעלה - צמודה	20.4	18.9	17.5	16.6
משתנה עד 5 שנים - צמודה	-	-	-	0.1
קבועה - לא צמודה	23.3	25.8	26.1	28.8
משתנה כל 5 שנים ומעלה - לא צמודה	3.7	4.0	5.2	5.9
משתנה עד 5 שנים - לא צמודה	33.0	31.6	33.1	32.7
משתנה - מט"ח	-	0.3	0.4	0.1
	0.4	0.6		

שיעור האשראי החדש שהעמיד הבנק בהלוואות לדיור בריבית משתנה במהלך התקופה המדווחת עמד על 57.1% לעומת 55.0% בשנת 2018. הנתונים מתייחסים לכל מסלולי הריבית המשתנה ומגזרי ההצמדה השונים לרבות הלוואות בהן הריבית משתנה מדי תקופה של חמש שנים ומעלה. בנטרול הלוואות בהן שיעור הריבית המשתנה, משתנה מדי תקופה של 5 שנים ומעלה, אשר הוראת המפקח מחריגה אותה מהגדרת הלוואות בריבית משתנה, שיעור האשראי לדיור בריבית משתנה שהועמד במהלך התקופה המדווחת הינו 33.0% לעומת 32.4% בכל שנת 2018.

נתונים המתייחסים לאשראי חדש לדיור בישראל

במהלך התקופה המדווחת הועמדו הלוואות חדשות לדיור בסך של כ-3.1 מיליארד ש"ח מכספי הבנק. ההלוואה הממוצעת שהועמדה מכספי בנק בתקופה המדווחת הייתה 725 אלפי ש"ח זאת לעומת 732 אלפי ש"ח בשנת 2018 ו-529 אלפי ש"ח בשנת 2017.

יובהר כי ב-31 בדצמבר 2017 הסתיים שיתוף העמדת האשראי עם גוף מוסדי (להלן: "השיתוף"). הנתונים בגין שנת 2017 מתייחסים לחשיפת הבנק בתקופת השיתוף ואינם מתייחסים לחשיפת הלקוח שהייתה גבוהה יותר (חשיפת הלקוח בשנת 2017 הינה 708 אלפי ש"ח). עם סיום השיתוף הנתון הינו חשיפת הלקוח אשר זהה לחשיפת הבנק.

להלן יתרת תיק ההלוואות לדיור והיתרות מעל 90 יום פיגור בישראל

יתרת חוב רשומה	סכום בפיגור	שיעור הסכום בפיגור
במיליוני ש"ח		
31 בדצמבר 2017	77,448	0.93
31 בדצמבר 2018	80,417	1.07
31 במרס 2019	80,920	1.04

ההפרשה להפסדי אשראי ליום 31 במרס 2019, הכוללת את ההפרשה הקבוצתית על הלוואות לדיור, הינה 473 מיליון ש"ח, ומהווה 0.6% מיתרת האשראי לדיור, בדומה לנתון ביום 31 בדצמבר 2018.

התפתחות ביתרות אשראי חדש שניתן בישראל בשיעור מימון מעל 60%

להלן התפתחות האשראי החדש שהעמיד הבנק בשיעור מימון הגבוה מ-60% (שיעור מימון הינו היחס בין שיעור האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד, בעת העמדת מסגרת האשראי):

2019	2018	2017			
רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון	ממוצע שנתי
באחוזים ^(א)					
16.9	17.2	16.7	18.0	18.0	18.0
16.5	16.1	16.6	16.3	13.0	16.0
0.20	0.20	0.07	0.05	0.20	0.09

(א) מסך האשראי החדש שהעמיד הבנק.

התפתחות שיעור מימון, יתרת תיק האשראי בישראל

שיעור המימון הממוצע של יתרת תיק האשראי ליום 31 במרס 2019 על 45.4% לעומת 45.6% בשנת 2018.

התפתחות באשראי חדש, בו יחס ההחזר נמוך מ-2.5 בישראל

שיעור ההלוואות בהן יחס ההחזר נמוך מ-2.5 במועד אישור האשראי שהועמדו בתקופה המדווחת, עמד על 0.5% מסך העמדות האשראי החדשות בדומה לשנת 2018.

חישוב זה תואם את הנחיות בנק ישראל לצורך הדיווח על פי הוראה 876.

התפתחות באשראי חדש, בו מועדי הפירעון ארוכים מ-25 שנה בישראל

שיעור האשראי החדש של הלוואות לדיור, בהן מועדי הפירעון על פי חוזי ההלוואה ארוכים מ-25 שנה, עמד בתקופה המדווחת בממוצע על כ-36.6% מסך האשראי החדש שהועמד, לעומת שיעור ממוצע של כ-36% במהלך שנת 2018 ושל כ-35% בשנת 2017.

סיכון אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיור)

האשראי הפרטי, אשר יכולת ההחזר שלו מבוססת בעיקרה על כושר ההשתכרות של משק הבית, מאופיין בפיזור נרחב מאוד של לוויים, במגוון של מוצרי אשראי (הלוואות לסוגיהן, עו"ש, כרטיסי אשראי) ובהיקף נמוך (בממוצע) של אשראי ללקוח בודד. פעילות הלקוחות הפרטיים מרוכזת, רובה ככולה, בחטיבה הבנקאית.

במטרה להתמודד עם הגידול בהיקפי האשראי הפרטי ועם מוטת השליטה הרחבה הנדרשת לניהולו, וכן במטרה ליישם ממשל תאגידי נאות, הורחבו וחוזקו בשנים האחרונות מספר פונקציות, הן בחטיבה הבנקאית המהווה קו הגנה ראשון, והן בחטיבה לניהול סיכונים המהווה קו הגנה שני.

מדיניות האשראי הפרטי, אותה מגבשת החטיבה לניהול סיכונים בשיתוף החטיבה הבנקאית, מהווה נדבך חשוב בהתוויית תיאכון הסיכון ובהכוונת הניהול השוטף של פעילות זאת.

לאור העלייה שחלה בשנים האחרונות ברמת המינוף של משקי הבית בישראל, בנוסף להקפדה על תהליכי החיתום, הניהול והבקרה ברמת הלווה הבודד, הורחב והוגבר גם הניטור השוטף אחר האשראי הפרטי ברמה האגרגטיבית.

הבנק נערך בשנים האחרונות ליישום חוק נתוני אשראי. ב-12 באפריל 2019 החלה לפעול מערכת נתוני אשראי. לפירוט ראה [סיכון אסטרטגי](#) בפרק סיכונים אחרים.

להלן התפתחות יתרות סיכון האשראי (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

יתרת סיכון אשראי	
במיליוני ש"ח	
31 בדצמבר 2017	46,325
31 בדצמבר 2018	45,806
31 במרס 2019	45,538

להלן התפלגות של סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי התקופה הנותרת לפירעון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדירור)

31 במרס 2019		31 בדצמבר 2018	
במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%
עד שנה	5,459	5,564	19.3
מעל שנה עד 3 שנים	5,074	5,101	17.7
מעל 3 שנים עד 5 שנים	10,578	10,046	34.9
מעל 5 שנים עד 7 שנים	4,592	5,046	17.6
מעל 7 שנים	399	419	1.5
ללא תקופת פירעון ^(א)	2,535	2,589	9.0
סך הכל	28,637	28,765	100.0

(א) יתרה זאת כוללת יתרות חובה בחשבונות עובר ושב ויתרות אשראי בפיגור.

להלן התפלגות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גודל החבות ללווה בודד (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדירור)

31 במרס 2019		31 בדצמבר 2018		גודל סיכון האשראי באלפי ש"ח	
במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	מ-	עד
5,137	11.2	5,143	11.2	-	25
6,766	14.9	6,879	15.0	25	50
6,209	13.6	6,324	13.8	50	75
5,515	12.1	5,598	12.2	75	100
8,000	17.6	8,093	17.7	100	150
5,308	11.7	5,201	11.4	150	200
4,909	10.8	4,930	10.8	200	300
3,694	8.1	3,638	7.9	מעל 300	
45,538	100.0	45,806	100.0	סך הכל סיכון אשראי כולל	

להלן התפלגות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי מוצרי אשראי עיקריים (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדירור)

31 במרס 2019		31 בדצמבר 2018	
במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%
6,899	15.2	6,710	14.7
1,657	3.6	1,731	3.8
20,081	44.1	20,324	44.4
28,637	62.9	28,765	62.9
6,660	14.6	6,659	14.5
9,949	21.9	10,103	22.0
292	0.6	279	0.6
16,901	37.1	17,041	37.1
45,538	100.0	45,806	100.0

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק בחלוקה למגזרי הצמדה ובסיסי ריבית (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 במרס 2019				
לא צמוד	צמוד	מט"ח	האשראי המאזני	סך הכל סיכון
במיליוני ש"ח				
ב-%				
27,514	41	69	27,624	96.4
956	35	22	1,013	3.6
28,470	76	91	28,637	100.0

31 בדצמבר 2018				
לא צמוד	צמוד	מט"ח	האשראי המאזני	סך הכל סיכון
במיליוני ש"ח				
ב-%				
27,336	42	70	27,448	95.4
1,252	39	26	1,317	4.6
28,588	81	96	28,765	100.0

להלן יתרות תיק הנכסים הפיננסיים של האנשים הפרטיים בבנק בעלי סיכון אשראי כולל (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 במרס	31 בדצמבר
2019	2018
במיליוני ש"ח	
89,580	90,500
57,894	56,094
147,474	146,594
36,010	35,569

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גובה ההכנסה הקבועה^(א) לחשבון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 במרס 2019		31 בדצמבר 2018	
במיליוני ש"ח	ב-%	במיליוני ש"ח	ב-%
1,873	6.6	2,095	7.3
1,290	4.5	1,413	4.9
9,136	31.9	9,035	31.4
9,890	34.5	9,831	34.2
7,738	27.0	7,804	27.1
28,637	100.0	28,765	100.0

- (א) הכנסה קבועה לחשבון (לפי תעודת זהות) כוללת את הזיכויים הקבועים בחשבון לקוח ובכלל זה משכורת, העברות מבנק/מחשבון אחר, הפקדות מזומן ושיקים ועוד. ההכנסה הקבועה החודשית מחושבת על בסיס ממוצע ההכנסה במשך מספר חודשים רצופים, ובנטרול זיכויים חריגים.
- (ב) חשבונות לפירעון אשראי הינם חשבונות שהפעילות היחידה המבוצעת בהם הינה פירעון הלוואה בלבד, בעוד ששיקור פעילותו השוטפת של הלקוח מרוכזת בבנק אחר.

כאמור לעיל, מדיניות האשראי של הבנק לאנשים פרטיים מבוססת על יכולת שירות החוב של הלווה מתוך ההכנסות. בהלימה לכך, למעלה מ-90% מהאשראי המאזני הינו בקרב בעלי הכנסה קבועה.

הלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 במרס	31 בדצמבר
2019	2018
במיליוני ש"ח	
28,094	28,168
אשראי לא בעייתי	
225	258
אשראי בעייתי לא פגום	
318	339
אשראי בעייתי פגום	
28,637	28,765
סך הכל סיכון אשראי מאזני	
1.9%	2.1%
שיעור סיכון האשראי הבעייתי מסך סיכון אשראי מאזני לאנשים פרטיים	

למידע נוסף ובכלל זה הנוגע לחובות בעייתיים והוצאות בגין הפסדי אשראי ראה [ביאור 6 וביאור 13](#) ובפרק החשיפה לסיכונים, סיכוני אשראי סעיף [סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק](#).

חשיפת הבנק למימון ממונף

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 נקבע כי מדיניות אשראי של בנק תתייחס, בין היתר, למימון ממונף. הבנק פועל על פי עקרונות ייחודיים במדיניות האשראי לסגמנט זה, ובכלל זה בהיבט של פרמטרים פיננסיים, סמכויות אשראי ועוד.

למידע נוסף ראה [דוח הדיסקטוריון וההנהלה לשנת 2018](#).

יתרות האשראי המצרפיות ללווים ממונפים אשר לכל אחד מהם יתרת אשראי בסכום המהווה לפחות 0.5% מהון רוברד 1 של הבנק

31 במרס			31 בדצמבר		
2019			2018		
מאזני	חוץ מאזני	סך הכל	מאזני	חוץ מאזני	סך הכל
במיליוני ש"ח					
ענף משק					
-	-	-	283	51	334
כרייה וחציבה					
438	225	663	693	16	709
תעשייה וחרושת					
-	-	-	304	418	722
אספקת חשמל, גז, קיטור ומיזוג אוויר					
496	43	539	374	33	407
מסחר					
743	2	745	199	15	214
תחבורה ואחסנה					
267	-	267	293	-	293
בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל					
86	-	86	-	-	-
בינוי ונדל"ן					
-	-	-	-	-	-
שירותים ציבוריים וקהילתיים					
2,030	270	2,300	2,146	533	2,679
סך הכל					

סיכוני שוק

סיכון שוק מוגדר כסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי הנכסים וההתחייבויות בשל שינוי ברמת מחירים בשווקים, שינוי בשיעורי ריבית, שער חליפין, אינפלציה ומחירי מניות. החשיפה לסיכוני שוק מתבטאת בתוצאות העסקיות, בשווי ההון של הנכסים וההתחייבויות, בהון העצמי ובתזרימי המזומנים.

הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים בנושא ניהול סיכוני השוק של הקבוצה, לרבות הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 333 בנושא "ניהול סיכון ריבית" ומספר 339 בנושא "ניהול סיכוני שוק". במסגרת יישום הוראות אלה נקבעו עקרונות יסוד לאופן ניהול הסיכונים ובקרתם, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון, הגדרת אמצעי הבקרה והכלים למדידת הסיכונים ואמצעי הבקרה והפיקוח על סיכונים אלה, תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

מדיניות ניהול סיכוני השוק

מדיניות ניהול סיכוני השוק מהווה ביטוי לאסטרטגית ניהול סיכון השוק של הקבוצה. זאת, לצד הנהלים הקיימים לזיהוי, מדידה, מעקב, פיתוח ובקרה אחר סיכוני השוק. המדיניות נועדה מחד לתמוך בהשגת היעדים העסקיים תוך הערכת הסיכונים והסיכויים שיכולים לנבוע מהחשיפה לסיכונים וזאת בהשוואה לרווח הצפוי מהם, ומאידך, נועדה להפחית את רמת הסיכון הנובעת מהפעילות השוטפת של הבנק, ובכלל זה לשמור על רמת נזילות גבוהה.

המדיניות מהווה כלי חשוב להגדרת תיאבון הסיכון של הבנק בתחום הנוסטרו, חדרי העסקות וחשיפות השוק בכלל קבוצת לאומי. המדיניות מגדירה את הממשל התאגידי, חלוקת האחריות הארגונית ומנגנוני האסקלציה. תיאבון הסיכון בא לידי ביטוי במגבלות שנקבעו.

במסגרת המדיניות לניהול סיכוני השוק נקבעו מדדי סיכון שונים, ובהתאם לרמת המהותיות של גורם הסיכון נקבעו מגבלות ברמות היררכיה שונות: רמת דירקטוריון, ראש החטיבה לניהול סיכונים וראש חטיבת שוקי הון. מגבלות אלו נועדו להגביל את הנזק שעלול להיגרם כתוצאה משינויים לא צפויים בגורמי הסיכון השונים הקיימים בשווקים, כגון: שיעורי הריבית, אינפלציה, שער חליפין, מרווחי אשראי סחיר ומחירי מניות.

החשיפות לסיכוני שוק מנוהלות באופן שוטף ברמת הקבוצה. חברות הבת בחו"ל קובעות מדיניות לניהול סיכוני שוק בהלימה עם המדיניות הקבוצתית ומסגרות הסיכון שאושרו בה וכן בהתאם לרגולציה המקומית והסביבה העסקית בה הן פועלות. המידע על מצב החשיפות בפועל בהתאם למסגרות שנקבעו מתקבל מהחברות הבנות ומובא בחשבון בניהול הכולל של החשיפות בקבוצה.

ניהול סיכוני השוק מתבצע בשני מוקדי סיכון עיקריים: התיק הבנקאי והתיק למסחר. הגדרת התיק למסחר נגזרת מהוראות באזל והיא כוללת את תיק ניירות הערך הסחיר של הבנק ועסקות נגזרים בפעילות הסחירה שאינם, בהכרח, לצרכי גידור. הפעילות למסחר מתבצעת בדסקים ייעודיים. הגדרת התיק הבנקאי כוללת את העסקות אשר אינן כלולות בתיק למסחר.

במטרה לפקח ולבקר אחר יישום מדיניות ניהול סיכוני השוק, מקבל הדירקטוריון לפחות אחת לרבעון דיווח על עיקרי החשיפות לסיכוני שוק אל מול המגבלות שהוקצו, הצפת הסיכונים המרכזיים לפי קווי פעילות, מוצרים ומוקדי סיכון של הקבוצה, ודיווח על אירועים חריגים.

חשיפה לסיכוני שוק הנובעים מההתחייבויות הפנסיוניות לעובדים

הבנק מיישם את כללי החשבונאות בארה"ב בנושא זכויות עובדים, כפי שנקבעו על ידי בנק ישראל. ניהול סיכוני השוק בגין המחויבות לעובדים מבוצע בחלקו במסגרת התיק הבנקאי ובחלקו הנוסף מנוהל באופן נפרד ועצמאי אל מול "נכסי התכנית", אשר נועדו לשאת תשואה לאורך זמן, במטרה לשרת את ערך ההתחייבות. המחויבות האקטוארית לעובדים בעלת מח"מ ארוך ומושפעת באופן משמעותי משינויים בריבית ההיוון. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבויות האקטואריות לזכויות עובדים נעשה כפי הוראות בנק ישראל על בסיס תשואת אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

בשנת 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מבנק ישראל לפיו, עבור מדידת הלימות ההון, היוון ההתחייבויות לזכויות עובדים יבוצע על פי עקום ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות, כאמור, מעקום אג"ח ממשלת ישראל וממרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. אישור זה מיתן באופן משמעותי את התנודתיות של ההון הפיקוחי הנובעת משינויים בריבית ההיוון. תוקף האישור עד וכולל 31 בדצמבר 2020.

כנגד חלק מההתחייבות האקטוארית, קיימת השקעה ב"נכסי התכנית" שנועדה לשרת מחויבות זו, באמצעות השקעה בנכסים מגוונים ומפוזרים כדוגמת מניות ונכסי חוב. ההשקעה כפופה למגבלות רגולטוריות ומגבלות הנקבעות על ידי הקופות המנהלות את נכסי התכנית.

למידע כמותי אודות סיכוני שוק ראה פרק [סיכון שוק בדוח על הסיכונים](#).

סיכון הריבית

סיכון הריבית הוא הסיכון לרווחים או להון הנובע מתזוזות בשיעורי הריבית והוא נובע ממספר מקורות, כלהלן: סיכון תמחור מחדש (הבדלי עיתוי בתקופות לפירעון ובמועדי התמחור מחדש של נכסים, התחייבויות ופוזיציות חוץ מאזניות), סיכון עקום התשואה (תזוזות בלתי צפויות של עקום התשואה), סיכון בסיס Basis Risk (מתאם לא מושלם בשינויים של שיעורי הריבית בשווקים פיננסיים שונים או במכשירים שונים הדומים במאפייני התמחור מחדש) וסיכון אופציונליות (שינוי בעיתוי או בהיקף של תזרים מזומנים של מכשיר פיננסי עקב שינויים בשיעורי ריבית השוק).

הבנק מנהל את רגישות השווי הכלכלי של הון הבנק לשינויים אפשריים בריבית ובוחן את השפעתם של שינויים בעקומי ריבית על השווי הכלכלי, תחת הנחות שונות של שינויים בריבית, לרבות תרחישים של שינויים קיצוניים בריבית על בסיס תרחישים היסטוריים וסימולציות היפותטיות. בנוסף נעשה שימוש במודל האומד את השינוי בהכנסה המימונית הצפויה, כתוצאה משינויים בריבית ובמרווח העתידי ורגישות של ההון הפיקוחי, הכולל את ההשפעות על ההון וקרן ההון כתוצאה משינוי מידי בריבית. על מדדים אלה קיימות מגבלות ברמות היררכיה שונות.

סיכון הריבית נמדד ומנוהל בפועל על בסיס הנחות התנהגותיות שונות באשר לזמני הפירעון של הנכסים וההתחייבויות. על פי ניסיון העבר, הבנק מתייחס לחלק מיתרות העו"ש כהתחייבות לזמן ארוך. כמו כן, קיימות הנחות בהתייחס לפירעונות המוקדמים במשכנתאות על בסיס מודל סטטיסטי המנסה לחזות את הפירעונות המוקדמים כתלות בריבית. להערכות אלו חשיבות גדולה בניהול סיכומי הריבית, בין היתר בשל הגידול המשמעותי ביתרות אלו בשנים האחרונות.

מדידת החשיפה לשינויים בריבית מבוצעת הן לעליה והן לירידת ריבית בכל מגזר הצמדה. מדידה זו נועדה לבחון את רגישות מבנה שווי הנכסים וההתחייבויות הקיים לשינויי ריבית, ולכן החישוב המבוצע נעשה מבלי לשנות את מבנה הנכסים וההתחייבויות.

מידע כמותי על סיכון ריבית - ניתוח רגישות שווי הוגן נטו מותאם^(א) של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו

31 במרס 2019		
שקל	מט"ח	סך הכל
במיליוני ש"ח		
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)	22,690	(1,026)
מזה: תיק בנקאי	16,871	(989)
21,664		
15,882		
31 במרס 2018		
שקל	מט"ח	סך הכל
במיליוני ש"ח		
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)	18,342	(1,552)
מזה: תיק בנקאי	15,532	(1,613)
16,790		
13,919		
31 בדצמבר 2018		
שקל	מט"ח	סך הכל
במיליוני ש"ח		
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)	21,720	(773)
מזה: תיק בנקאי	15,378	(901)
20,947		
14,477		

ראה הערות [בעמוד 59](#).

למידע נוסף בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי הוגן המותאם של המכשירים הפיננסיים ראה [ביאור 15א](#).

השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על שווי הוגן נטו מותאם^(א) על הבנק וחברות מאוחדות שלו

31 במרס 2019			
שקל	מט"ח	סך הכל*	
במיליוני ש"ח			
<u>שינויים מקבילים</u>			
עלייה במקביל של 1%	1,379	271	1,650
מזה: תיק בנקאי	1,481	239	1,720
ירידה במקביל של 1%	(1,809)	(409)	(2,218)
מזה: תיק בנקאי	(1,901)	(377)	(2,278)
<u>שינויים לא מקבילים</u>			
התלכה ^(ב)	1,573	59	1,632
השטחה ^(ג)	(1,368)	(152)	(1,520)
עליית ריבית בטווח הקצר	(552)	(54)	(606)
ירידת ריבית בטווח הקצר	610	42	652
31 במרס 2018			
שקל	מט"ח	סך הכל*	
במיליוני ש"ח			
<u>שינויים מקבילים</u>			
עלייה במקביל של 1%	1,642	172	1,814
מזה: תיק בנקאי	1,676	220	1,896
ירידה במקביל של 1%	(2,010)	(220)	(2,229)
מזה: תיק בנקאי	(2,027)	(221)	(2,248)
<u>שינויים לא מקבילים</u>			
התלכה ^(ב)	1,795	(127)	1,668
השטחה ^(ג)	(1,520)	156	(1,364)
עליית ריבית בטווח הקצר	(588)	223	(365)
ירידת ריבית בטווח הקצר	655	(230)	426
31 בדצמבר 2018			
שקל	מט"ח	סך הכל*	
במיליוני ש"ח			
<u>שינויים מקבילים</u>			
עלייה במקביל של 1%	1,019	235	1,254
מזה: תיק בנקאי	1,082	212	1,294
ירידה במקביל של 1%	(1,398)	(389)	(1,787)
מזה: תיק בנקאי	(1,461)	(368)	(1,829)
<u>שינויים לא מקבילים</u>			
התלכה ^(ב)	1,443	66	1,509
השטחה ^(ג)	(1,310)	(14)	(1,324)
עליית ריבית בטווח הקצר	(663)	130	(533)
ירידת ריבית בטווח הקצר	723	(123)	600

ראה הערות [בעמוד 59](#).

הערה: בטבלה זו מוצג השינוי בשווי ההוגן נטו המותאם של כל המכשירים הפיננסיים, בהנחה שחל השינוי שצוין בכל שיעורי הריבית בכל מגזרי ההצמדה.

השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על הכנסות ריבית נטו ועל הכנסות מימון שאינן מריבית^(ד)

31 במרס 2019			
במיליוני ש"ח			
הכנסות ריבית	הכנסות מימון שאינן מריבית	סך הכל*	
שינויים מקבילים			
619	129	748	עלייה במקביל של 1%
619	212	831	מזה: תיק בנקאי
(619)	(138)	(757)	ירידה במקביל של 1%
(619)	(212)	(831)	מזה: תיק בנקאי
31 במרס 2018			
במיליוני ש"ח			
הכנסות ריבית	הכנסות מימון שאינן מריבית	סך הכל*	
שינויים מקבילים			
552	267	819	עלייה במקביל של 1%
552	317	869	מזה: תיק בנקאי
(552)	(332)	(884)	ירידה במקביל של 1%
(552)	(317)	(869)	מזה: תיק בנקאי
31 בדצמבר 2018			
במיליוני ש"ח			
הכנסות ריבית	הכנסות מימון שאינן מריבית	סך הכל*	
שינויים מקבילים			
591	226	817	עלייה במקביל של 1%
591	281	872	מזה: תיק בנקאי
(591)	(223)	(814)	ירידה במקביל של 1%
(591)	(281)	(872)	מזה: תיק בנקאי

(א) שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא כספיים ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים וייחוס לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.

(ב) התללה - ירידה בריבית בטווח הקצר ועלייה בריבית בטווח הארוך.

(ג) השטחה - עלייה בריבית בטווח הקצר וירידה בריבית בטווח הארוך.

(ד) חישוב החשיפה לירידת ריבית ב-1% מבוסס על הורדת שיעור הריבית על האשראי והפיקדונות בשיעור זה. מאחר ושיעור הריבית על רוב הפיקדונות כיום נמוך מ-1%, ומאחר וקיימת הסתברות נמוכה שהריבית על הפיקדונות תרד מתחת ל-0%, יש לראות בחישוב החשיפה המוצג לעיל אמת מידה בהתאם לסטנדרטים המקובלים.

* לאחר השפעות מקזזות.

סיכון הנזילות

סיכון הנזילות הוא הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגייס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי. מדיניות ניהול סיכון הנזילות מהווה חלק אינטגרלי מהניהול העסקי האסטרטגי של קבוצת לאומי והיא מותאמת לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין 342 בנושא "ניהול סיכון הנזילות" ודרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי נזילות", המאמצת את המלצות ועדת באזל 3, לחישוב יחס מזערי לנזילות (Liquidity Coverage Ratio) – LCR, תוך ביצוע התאמות למשק הישראלי. החל מיום 1 בינואר 2017 יחס כיסוי הנזילות המזערי שהבנק והקבוצה נדרשים לעמוד בו הינו 100%.

לאומי שומר על רמת נזילות נאותה, באמצעות השקעת תיק הנוסטרו בנכסים איכותיים ומפוזרים בשקלים ובמט"ח אשר תאפשר לו לעמוד בכל צורכי הנזילות במגוון תרחישי קיצון, ובאמצעות מדיניות גיוס של מקורות יציבים ומגוונים ולטווחי זמן שונים בדגש על גיוס פיקדונות מקמעונאים וכן גיוס של אג"ח לתקופות ארוכות.

לאומי מקיים מעקב שוטף אחר מצב הנזילות שלו באמצעות מדדים המיועדים להתריע על שינויים במצב הנזילות, בין היתר באמצעות מודל רגולטורי וכן מודלים פנימיים שפותחו בלאומי בהתאם להוראת בנק ישראל, ובהתאם לסטנדרטים המקובלים בעולם.

יחס כיסוי הנזילות של התאגיד הבנקאי (המודל הרגולטורי) מחושב על בסיס ממוצע תצפיות יומיות.

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום			
31 בדצמבר		31 במרס	
2018	2018	2019	
באחוזים			
א. בנתוני המאוחד			
יחס כיסוי הנזילות			
121	122	129	
100	100	100	יחס כיסוי הנזילות המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים
ב. בנתוני התאגיד הבנקאי			
יחס כיסוי הנזילות			
122	122	127	
100	100	100	יחס כיסוי הנזילות המזערי הנדרש על ידי המפקח על הבנקים

למידע נוסף ראה פרק סיכון נזילות [בדוח על הסיכונים וביאור 9](#).

סיכונים תפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

קבוצת לאומי פועלת במגוון רחב של פעילויות פיננסיות ולפיכך חשופה לסיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים, סיכונים המשכיות עסקית וסיכונים מעילות והונאות.

תפיסת ניהול הסיכון הינה בהלימה לאסטרטגית קבוצת לאומי, מהווה בסיס להגדרת סובלנות הסיכון, לאופן ניהול הסיכון והממשל התאגידי ולקביעת המיקוד והדגשים בתהליכי ניהול הסיכונים התפעוליים, ומאפשרת ניהול סיכונים מושכל וממוקד תוך תעדוף משימות ומשאבים.

למידע נוסף ופירוט מוקדי הסיכון העיקריים בסיכון התפעולי ראה פרק [סיכון תפעולי בדוח על הסיכונים לשנת 2018](#).

סיכונים אחרים

סיכוני רגולציה וציות

סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו הסיכון לשינויים בחקיקה וברגולציה העלולים להשפיע על היקף הכנסות וההוצאות של הקבוצה, ההון, תחומי הפעילות של הקבוצה או הסביבה העסקית בה היא פועלת.

קבוצת לאומי פועלת בסביבה רגולטורית מורכבת ורב תחומית. שינויים מהותיים ומתמשכים בתחומי רגולציה מגוונים מחייבים היערכות מתאימה ומתמשכת בפעילות הבנק.

בתקופה האחרונה מושם דגש רב על הוראות שנועדו לעודד כניסת מתחרים חדשים לתחומי הבנקאות המסורתית, תוך הסרת חסמים ומגבלות ומתן עדיפות לאותם מתחרים שיוכלו לבסס את מעמדם, וכן הוראות שנועדו לקדם חדשנות (Innovation) במערכת הפיננסית. בנוסף, מושם דגש על תחרות בין השחקנים הקיימים במערכת. במסגרת זו, ניתן למנות, בין היתר, טיוטות והוראות ספציפיות להמשך יישום הוראות החוק להגברת התחרות ולצמצום הריכוזיות בשוק הבנקאות בישראל ("שטרומ"), מדיניות חדשה של בנק ישראל לעניין הקמת תאגיד בנקאי, קידום אימוץ ויישום של תקן הבנקאות הפתוחה (OPEN API), שנועד לאפשר שיתוף מידע פיננסי של לקוחות עם צדדים שלישיים, רפורמת נידוד בין בנקים שנועדה להקל על מעבר לקוח מבנק לבנק, עלייתו לאוויר של מאגר נתוני אשראי וכן חקיקה חדשה בתחום התשלומים המתקדמים.

בנוסף, נמשכת מגמת הרגולציה הצרכנית לרבות חקיקה שמטרתה הוזלת עלויות ללקוח. במקביל, מושם דגש על התאמת המוצרים הפיננסיים השונים לצרכי הלקוח, תוך מתן גילוי מירבי, שקיפות והוגנות (Conduct).

מגמות נוספות באות לידי ביטוי בהתמודדות עם המעבר לדיגיטציה, למיקור חוץ ולשימוש בשירותי מחשוב ענן במערכת הפיננסית, והטיפול בהגנת הפרטיות והגנת הסייבר. נושאים אלה מצויים על סדר היום בארץ ובעולם, ומשתקפים בכללי ה-GDPR, אשר עוסקים בהגנת הפרטיות וכן בהוראות ספציפיות בנושא הגנת הסייבר ומיקור החוץ.

לצד זאת, נמשכת המגמה שרואה בבנקים גורם שאחראי לסייע במניעת הפשיעה הכלכלית. במסגרת זו, בנקים נדרשים לנטר פעילות חשודה ולהגיש דיווחים לרשויות.

המגמות והשינויים הנ"ל משפיעים וצפויים להשפיע בשנים הקרובות על שוק הבנקאות בישראל. הבנק פועל לניטור ואיתור הוראות הרגולציה הרלוונטיות, כוחן את היערכותו לתנאי השוק המשתנים, להגברת התחרות והשקיפות, לכניסתם של שחקנים חדשים לתחומי הבנקאות הקלאסיים, להשוואת עלויות בין הבנק לגופים נוספים, לשימוש במאגרי המידע והנתונים של לקוחות הבנק על ידי גופים חוץ בנקאיים וכן למתן הצעות ערך מתאימות ללקוחות הבנק. במקביל, הרגולציה גורמת לשחיקה בהכנסות, לגידול בהוצאות הנדרשות לשם עמידה בהוראות הרגולציה, ולצורך בשיפור מתמיד ברמת השירות והחדשנות.

סיכון ציות

סיכון ציות הינו הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד הבנקאי עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את הוראות החוק/הרגולציה.

א. ציות, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור

לצורך ניהול אפקטיבי של סיכוני הציות פועל בלאומי מערך ציות ואכיפה שבראשו עומדת קצינת הציות הראשית (Chief Compliance Officer). קצינת הציות הראשית אחראית, בין היתר, למילוי החובות לפי הוראות החקיקה בנושאי איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. קצינת הציות הראשית משמשת גם כממונה על האכיפה בתחום דיני ניירות ערך וגם כ-Responsible Officer בתחום ה-FATCA.

מערך ציות ואכיפה כפוף ליועצת המשפטית הראשית.

המערך נמצא בקשר שוטף עם חברות הבנות בארץ ובחו"ל לצורך מעקב ליישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.

בהתאם למגמות המתפתחות בעולם, מטפל הבנק במגוון נושאים בתחום ציות לרבות איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור והיבטי מיסוי, לרבות FATCA ו-CRS.

בין היתר, מתמקד הבנק במוקדי סיכון בעולם טכנולוגי פיננסי (כגון: פינטק, P2P, קרנות גידור, מטבעות וירטואליים וכדומה) - ניהול סיכוני ציות ואיסור הלבנת הון בעולם טכנולוגי פיננסי מתפתח המאופיין בהיעדר פיקוח רגולטורי מוגדר לצד מורכבות מקצועית והיעדר פרקטיקות מובנות לתהליכי בקרה עקב חדשנותם של הנושאים.

ב. אכיפה מנהלית

חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 בא לייעל את הליכי האכיפה של הוראות החקיקה בתחום דיני ניירות הערך. במסגרת חקיקה זו ניתן יהיה להטיל סנקציות שונות על תאגיד, שהפר את ההוראות הרלוונטיות וכן על עובדי התאגיד, לרבות נושאי המשרה.

בהמשך לחוק פרסמה הרשות לניירות ערך מסמך קריטריונים להכרה בתכנית אכיפה פנימית בתחום ניירות הערך וניהול השקעות (להלן: "מסמך הקריטריונים").

במסמך הקריטריונים הנחתה רשות ניירות ערך את התאגיד, בין היתר, למנות ממונה על האכיפה. תפקידו, על פי מסמך הקריטריונים, הוא להיות אחראי על יישום תכנית האכיפה.

ג. FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act

על פי החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227) ותקנות מס הכנסה (יישום הסכם FATCA), התשע"ו-2016 נדרש הבנק לבצע הליכי זיהוי לקוחות ולהעביר מידע לרשות המיסים בישראל אודות חשבונות המוחזקים על ידי לקוחות אמריקאים לצורך העברתו לרשות המיסים האמריקאית.

הבנק מיישם מדיניות כסף מוצהר תוך הקפדה כי לא ינוהלו בבנק כספים שאינם מוצהרים לרשויות המס הרלוונטיות, בהקשר זה נערכו מהלכים רבים לאיתור וזיהוי האוכלוסיות הרלוונטיות וביצוע הדיווח לרשויות המס בהתאם לכללי ה-FATCA כפי שנקבעו בהסכם בין ישראל לרשויות המס האמריקאיות.

הבנק פועל במספר נדבכים על מנת לוודא ציות של קבוצת לאומי ויחידים בה להוראות החקיקה, בהם: מינוי קצינת הציות כממונה לנושא, אימוץ מדיניות ונהלי עבודה מתאימים, פיתוח כלים ממוכנים תומכים בתהליכי העבודה, גיבוש מנגנוני הדרכה והטמעה, בדיקה, בקרה ותפעול הנדרשים למילוי ההנחיות והנחיית החברות הבנות בקבוצה להיערכות מתאימה.

ד. CRS – Common Reporting Standard

ארגון ה-OECD פרסם תקן אחיד ליישום חילופי מידע אוטומטיים לגבי חשבונות פיננסיים בין מדינות (להלן: "התקן"). התקן נבנה ברוח ה-FATCA האמריקאי ונועד להגביר את השקיפות והפיקוח על דיווחי המס של תושבי המדינות המחזיקים חשבונות פיננסיים מחוץ למדינת התושבות שלהם. ביולי 2016 פורסם החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227) בנושא יישום ה-FATCA והתקן. בתחילת חודש ינואר 2019 אושרו התקנות, ונוסח התקנות הסופי פורסם בתאריך 7 בפברואר 2019.

לאומי נערך לעמידה בדרישות החקיקה על ידי אימוץ מדיניות ונהלי עבודה מתאימים, פיתוח כלים ממוכנים תומכים בתהליכי העבודה, גיבוש מנגנוני הדרכה והטמעה, בדיקה, בקרה ותפעול הנדרשים למילוי ההנחיות והנחיית החברות הבנות בקבוצה להיערכות מתאימה. שלוחות בנק לאומי באנגליה וברומניה החלו ביישום התקן ביום 1 בינואר 2016 בהתאם להוראות הרגולציה המקומית החלות עליהן.

סיכון משפטי

הסיכון המשפטי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מהעדר אפשרות לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם או מהתחייבויות תלויות לרבות בגין תביעות ודרישות מהבנק. ההגדרה כוללת סיכונים הנובעים מחקיקה, תקנות, פסיקה והוראות רשויות, סיכונים הנובעים מפעילות ללא גיבוי בהסכמים מספקים, ללא ייעוץ משפטי או על פי ייעוץ משפטי לקוי וכן כתוצאה מפרשנות לגבי זכויות הצדדים מכח הסכמים שבין הבנק לבין לקוחותיו.

קיימת חשיפה כללית, אשר לא ניתן להעריכה או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הבנק והחברות המאחדות ללקוחותיהם. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות, פרשנויות ואחרות, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטורים. לא ניתן לצפות מראש את כל סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם שירותי הבנק והחברות המאחדות, המועלות, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה בשל שינויים רגולטורים והנחיות של המפקח על הבנקים, רשות ניירות ערך ורגולטורים אחרים להם כפופה פעילות הבנק. ההתקשרויות עם הלקוחות הינן, בחלקן, התקשרויות הנמשכות לאורך שנים רבות, במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקת בתי המשפט. הבנק והחברות המאחדות פועלים באמצעות מערכות מיכוניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומשפטית מוגברת.

בנוסף קיימת חשיפה כללית הנובעת מכך שכנגד הבנק והחברות המאוחדות מוגשות מעת לעת תלונות למפקח על הבנקים, שעלולות בנסיבות מסוימות להביא לנקיטת הליכים משפטיים נגד הבנק. לעת הזו, לא ניתן להעריך האם קיימת חשיפה בגין תלונות אלו ולא ניתן להעריך אם תינתן הכרעה רוחבית של הפיקוח בעניין תלונות כנ"ל ו/או אם תוגשנה תביעות ייצוגיות או אחרות כתוצאה מהליכים שכאלו, וכן לא ניתן להעריך את החשיפה הפוטנציאלית לתלונות כנ"ל. לפיכך, לא נכללה הפרשה בגין החשיפה האמורה.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדיקטוריון וההנהלה לשנת 2018](#).

סיכון מוניטין

סיכון מוניטין הינו הסיכון לפגיעה באמון של בעלי מניות ובעלי עניין שונים בקבוצת לאומי, זאת כתוצאה מהתנהגות, פעולה, או הימנעות מפעולה של הקבוצה, העובדים או מעורבים אחרים.

סיכון מוניטין מתייחס לתפישותיהם של בעלי המניות, בעלי העניין, הציבור, מעצבי דעת הקהל והתקשורת, בין אם מתבססות על עובדות ובין אם אחרת. סיכון המוניטין הינו דינאמי ומשתנה בין נושאים שונים ואוכלוסיות שונות.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדיקטוריון וההנהלה לשנת 2018](#).

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הוא סיכון עסקי אשר הפגיעה שלו מהותית ונוגעת במודל העסקי של הבנק או של אחד מקווי העסקים שלו. למעשה זהו סוג של סיכון שההשפעה המיידית שלו על הרווח יכולה להיות לא משמעותית בטווח המידי, אך בטווח הבינוני או הארוך עלולה להיות משמעותית. סיכונים אסטרטגיים כוללים איומים אשר יכולים לנבוע מהחלטות עסקיות שגויות, מיישום בלתי נאות של החלטות או מהעדר תגובה לשינויים ענפיים, כלכליים, רגולטוריים, צרכניים או טכנולוגיים.

הסיכון האסטרטגי העיקרי נובע מכך שענף השירותים הפיננסים עובר שינויים משמעותיים בתחום הדיגיטליזציה. פתיחת ענף הבנקאות לתחרות וכניסת שחקנים חדשים כדוגמת חברות הטכנולוגיה המבוססות (גוגל, אמזון, פייסבוק, אפל), חברות הפינטק, חברות הביטוח וחברות האשראי החוץ בנקאי, מחייבות התאמת המודל העסקי. בנוסף, החוק להגברת התחרותיות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים ("חוק שטרומ") כולל בתוכו רכיבים העלולים להשפיע בצורה אסטרטגית על מפת התחרות בישראל. בבנק לאומי, התוצאה הישירה הינה המכירה של לאומי קארד. נושא אסטרטגי נוסף הינו הבנקאות הפתוחה.

ב-12 באפריל 2019 החלה לפעול מערכת נתוני האשראי. המערכת, שהוקמה על ידי בנק ישראל כליווי משרד האוצר ומשרד המשפטים, נועדה להביא להגברת התחרות בתחום האשראי הקמעונאי, הן בתוך המערכת הבנקאית והן מצד שחקנים חוץ בנקאיים. בפרט, המערכת נועדה לאפשר ללקוח לקבל אשראי בתנאים המיטביים האפשריים עבורו. המערכת עשויה להשפיע על התחרות בשוק האשראי הקמעונאי.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדיקטוריון וההנהלה לשנת 2018](#).

סיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct)

סיכון הבנקאות ההוגנת הינו הסיכון שהתנהלות הבנק מול לקוחותיו תוביל, במעשה או במחדל, לתוצאה בלתי רצויה עבורם. זאת, ללא יכולת הלקוח לקחת מראש תוצאה זו בחשבון. בעקבות זאת עלולים להיגרם לבנק הפסדים הנובעים מתביעות משפטיות, מהטלת קנסות או מנזקי מוניטין.

הבנק מקפיד על התנהלות שקופה והוגנת במטרה להעניק ללקוחותיו שירותים ומוצרים בעלי ערך. עיקרון זה מקבל ביטוי בחזון הבנק - להוביל בנקאות יוזמת וחדשנית עבור הלקוח. כמו כן, תהליכי הייזום והמכירה כפופים לנהלים ולבקורות אשר מבטיחים התנהלות ראויה. תהליכים אלו נבחנים באופן שוטף, במטרה לשדרגם.

סיכון מאקרו-כלכלי

סיכון מאקרו-כלכלי הינו סיכון להכנסות ולהון הקבוצה הנובע מתנאים מאקרו כלכליים לרבות סביבת ריבית נמוכה, יחסי הכח הפוליטיים בעולם והשפעתם על הסחר הבינלאומי - המדיניות הכלכלית בארה"ב, תהליכים חברתיים ופוליטיים באירופה ואי היציבות הגיאופוליטית במוקדי סכסוך בעולם, בין השאר לאור התגברות איומי הטרור. לאחרונה ישנם סיכונים העולים מההתפתחויות האפשריות בתחום הסחר העולמי, בדגש על קשרי הסחר בין ארה"ב לסין. אם המצב יחריף לכדי "מלחמת סחר" מתמשכת, עלולה להיות לכך השפעה שלילית על הצמיחה בעולם. כתוצאה, עלול להיפגע בעקיפין גם המשק הישראלי. הבנק בוחר את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים. כמו כן, מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים

כללי

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו בדבר עריכת דוח כספי שנתי ורבעוני של תאגיד בנקאי כמפורט [בביאור 1 בדוחות הכספיים השנתיים ליום 31 בדצמבר 2018](#).

הכנת הדוחות הכספיים המאוחדים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים דורשת מההנהלה שימוש באומדנים והערכות המשפיעים על הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות וכן על סכומי הכנסות והוצאות.

התוצאות בפועל של אומדנים אלו עלולות להיות שונות מהאומדנים ו/או ההערכות. האומדנים וההערכות מתבססים בדרך כלל על תחזיות כלכליות, הערכות לגבי השווקים השונים וניסיון העבר, תוך הפעלת שיקול דעת ואשר ההנהלה מאמינה כי הינם סבירים בעת החתימה על הדוחות הכספיים.

הנושאים החשבונאיים הקריטיים העיקריים שצוינו בדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2018 הם כדלהלן: הפרשה להפסדי אשראי וסוג חובות בעייתיים, מכשירים נגזרים, ניירות ערך, התחייבויות לזכויות עובדים, התחייבויות בגין תביעות משפטיות, ומיסים על ההכנסה.

התחייבויות לזכויות עובדים

זכויות הפרישה והפנסיה בבנק נקבעות על פי סיווג תקופות ההעסקה השונות בבנק כאשר לעובדים שהחלו עבודתם בבנק מיום 1 בינואר 1999 קיימות הפקדות שוטפות לפיצויים ותגמולים ולגביהם לבנק אין חבות פנסיונית למעט השלמה לפיצויי פיטורין. לעובדים שהחלו את עבודתם בבנק לפני 1 בינואר 1999 הפורשים מעבודתם בבנק בגיל פרישה הזכות לבחור בקבלת פיצויי פרישה וכספי התגמולים או לקבל פנסיה מהבנק, הכל בהתאם ובכפוף להוראות ההסכמים השונים החלים על העובדים. הבנק מפקיד עבור עובדים אלה כספים לתגמולים ופיצויים בקופת גמל לתגמולים ופיצויים של עובדי הבנק אשר מנוהלת על ידי חברה מנהלת המוחזקת על ידי עמיתי הקופה (להלן - "עודה").

בשנים האחרונות ביצע הבנק שורה של צעדים על מנת למתן את ההשפעה של התחייבויות אלה על הדוחות הכספיים. בהמשך לצעדים אלה החל הבנק בבחינה של חלופות ביחס למצב הקיים כיום לפיו מלוא הכספים מופקדים ביעודה כאמור. בשלב זה לא ניתן להעריך האם הבחינה כאמור תוביל לגיבוש תכנית שתאפשר ותבוצע בפועל ולא ניתן להעריך האם ניתן יהיה להגיע להסכמות הנדרשות לשם ביצוע של האמור לעיל.

הסכומים של ההתחייבויות לפנסיה מחושבים על פי מודלים אקטואריים. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבות האקטוארית לזכויות עובדים, של הבנק לפנסיה נעשה על בסיס תשואות השוק בהתאם לחלופה שהבנק בחר מתוך החלופות שנקבעו על ידי בנק ישראל, לפיהם העקום מורכב מתשואות אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

כמו כן החישובים האקטואריים לוקחים בחשבון את תחזית עליית השכר הריאלית על סמך ניסיון העבר שמשנתה בהתאם לגיל העובד.

המודלים האקטואריים כוללים הנחות לגבי: תוחלת חיים, שיעורי נכות, שיעורי עזיבה, שיעורים מועדפים, שיעור ניצול זכויות הפנסיה ושיעור משיכת כספי פיצויים ותגמולים וכד'. על אף שהפרמטרים נקבעו בזירות ובמקצועיות ראוי, שינוי בכל אחד מהפרמטרים האקטואריים או בכמה מהם ו/או בשיעור ההיוון ו/או בשיעור עליית השכר יביא לשינוי בגובה ההתחייבויות של הבנק.

הערכת האקטואר של זכויות העובדים נמצאת באתר מגנ"א של רשות ניירות ערך וכתובתו: www.magna.isa.gov.il.

ליום 31 במרס 2019 יתרת רווח כולל אחר מצטבר בגין הטבות לעובדים הסתכמה ביתרה שלילית בסך 2,280 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס, גידול של 517 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס ביתרת הקרן השלילית בהשוואה ליום 31 בדצמבר 2018.

יתרת ההתחייבות להטבות לעובדים ליום 31 במרס 2019 לפי שיעור היוון על בסיס אגרות חוב קונצרניות בישראל ("שוק עמוק לגישת הרשות לניירות ערך") גבוהה בכ-210 מיליון ש"ח מיתרת ההתחייבות בפועל.

בקורות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי

הוראות המפקח על הבנקים מחילות על תאגידים בנקאיים את דרישות סעיפים 302 ו-404 של ה-**Sox Act**. בהתייחס לסעיפים אלו נקבעו על ידי ה-**SEC** וה-**Public Company Accounting Oversight Board** הוראות באשר לאחריות ההנהלה לקביעתם וקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולקיום בקרה פנימית על הדיווח הכספי וחווות דעת רואי החשבון המבקרים לגבי הביקורת של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

הוראות המפקח קובעות:

- תאגידים בנקאיים יישמו את דרישות סעיפים 302 ו-404 וכן את הוראות ה-**SEC** שפורסמו מכוחם.
- בקרה פנימית נאותה מחייבת קיום מערך בקרה על פי מסגרת מוגדרת ומוכרת, ומודל ה-**COSO** (Committee Of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) עונה על הדרישות ויכול לשמש לצורך הערכת הבקרה הפנימית.

הבנק מיישם באופן שוטף את ההוראה בקבוצת לאומי.

במהלך שנת 2019 יבצע הבנק תיקוף ועדכון של תהליכי בקרה מהותיים ובדיקות אפקטיביות של כל מערך הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

הערכת בקורות ונהלים לגבי הגילוי

הנהלת הבנק, בשיתוף המנכ"ל הראשי, ראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את האפקטיביות של הבקורות ונהלים לגבי הגילוי של הבנק. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל הראשי של הבנק, ראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, הסיקו כי לתום תקופה זו, הבקורות ונהלים לגבי הגילוי של הבנק הינם אפקטיביים כדי לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהבנק נדרש לגלות בדוח הכספי בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

שינויים בבקרה הפנימית

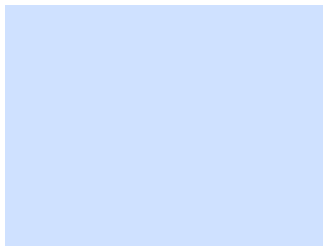
במהלך הרבעון שהסתיים ביום 31 במרס 2019 לא אירע כל שינוי מהותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי של הבנק, אשר השפיע באופן מהותי או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי על הבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי.

דירקטוריון

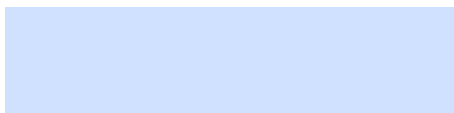
בתקופה מינואר-מרס 2019 התקיימו 9 ישיבות של מליאת הדירקטוריון ו-18 ישיבות של ועדות הדירקטוריון.

בישיבת הדירקטוריון שהתקיימה ביום 26 במאי 2019, הוחלט לאשר ולפרסם את תמצית הדוחות הכספיים המאוחדים - הבלתי מבוקרים של הקבוצה ליום 31 במרס 2019 ולתקופה שהסתיימה באותו תאריך.

דירקטוריון הבנק מביע את הערכתו ותודתו לעובדים ולמנהלים של הבנק ושל חברות הקבוצה, בארץ ובחו"ל, על עבודתם המסורה ותרומתם לקידום עסקי הקבוצה.

דוד ברודט
יו"ר הדירקטוריון

רקפת רוסק-עמינח
מנהל כלכלי ראשי

26 במאי 2019